

บทความวิจัย

เรื่อง ปีสัจในภาพพิมพ์สมัยเอโดะ
กรณีศึกษา ผลงานของคัทสึซึกะ โสเกุไซ

โดย

นาย พีรวิชญ์ อัจสงคราม

รหัสนักศึกษา 05540646

เสนอ

อาจารย์สุพิชฌาย์ แสงสุขเอี่ยม

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา 450109-54 การศึกษาเอกเทศ

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา2557

ชื่อเรื่อง	ปีศาจในภาพพิมพ์สมัยเอโดะ กรณีศึกษา ผลงานของคัทสึชิเกะ โอะงุไก
ชื่อผู้วิจัย	นาย พีรวิชญ์ อาจสงคราม รหัสนักศึกษา 05540646
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์สุพิชฌาย์ แสงสุขเอี่ยม
สาขาวิชา	เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา	2557

บทคัดย่อ

ในการศึกษาเรื่อง “ปีศาจในภาพพิมพ์สมัยเอโดะ กรณีศึกษา ผลงานของคัทสึชิเกะ โอะงุไก” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของภาพพิมพ์ปีศาจที่ปรากฏอยู่ในสมัยเอโดะว่ามีความเป็นมาเป็นอย่างใดและสังเกตภาพในแต่ละภาพว่าใช้ฉากลักษณะอย่างไรเพื่อนำมาเป็นหลักในการเล่าเรื่อง และเพื่อศึกษาถึงการสร้างสรรค์รูปลักษณะของปีศาจในงานของโอะงุไกว่ามีรูปแบบและเทคนิคการวาดอย่างไรเพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงลักษณะว่ารูปแบบงานศิลปะของโอะงุไกนั้นมีความโดดเด่นหรือแตกต่างอย่างไรในสมัยนั้น ในการศึกษาคั้งนี้นอกจากจะได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของรูปภาพและเทคนิคศิลปะในสมัยเอโดะที่แสดงให้เห็นชาติตะวันตกได้นำมาประยุกต์ใช้เป็นผลงานศิลปะในปัจจุบัน แต่หากยังได้สอดแทรกเกร็ดความรู้เรื่องของเทคนิคการวาดภาพพิมพ์ของศิลปินที่โด่งดังในสมัยเอโดะอย่าง คัทสึชิเกะ โอะงุไกอีกด้วย

ในการศึกษาพบว่า ภาพพิมพ์ปีศาจผลงานของโอะงุไกนั้น ถือเป็นศิลปะที่เหมือนจริง (Realistic) คือเป็นศิลปะที่ไม่ซับซ้อน ในแต่ละภาพมีเนื้อหาสาระที่ปรากฏเด่นชัด นอกจากนี้โอะงุไกยังได้นำเทคนิคหลักการมองภาพแบบเหมือนจริง(Perspective)แบบทางตะวันตกมาใช้ดัดแปลงให้อยู่ในรูปแบบญี่ปุ่น ซึ่งทำให้ภาพดูมีมิติและสวยงามมากยิ่งขึ้นโดยผ่านเทคนิคการไล่สีจากเข้มไปอ่อน และจากการวิจัยจะพบว่าภาพพิมพ์ปีศาจที่ปรากฏอยู่แต่ละภาพของโอะงุไก มีที่มาจากธรรมชาติสิ่งของที่อยู่รอบตัวของคนญี่ปุ่นสมัยนั้น และการสร้างสรรค์ภาพแต่ละภาพมักใช้ฉากตามธรรมชาติ บ้านเรือน สิ่งของ ในชีวิตประจำวันของคนญี่ปุ่นในสมัยนั้นเป็นแนวคิดในการเขียนภาพปีศาจ

คำสำคัญ : ภาพพิมพ์ปีศาจ, ศิลปะสมัยเอโดะ, คัทสึชิเกะ โอะงุไก

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	
บทที่	
1. บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
สมมุติฐานการวิจัย	5
ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
ขอบเขตการศึกษา	8
คำนิยามหรือศัพท์เฉพาะ	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
ประวัติความเป็นมาของภาพพิมพ์	10
ประวัติของศิลปิน คัทซึชิคะ โอะคุไซ	11
ผลงานและอิทธิพลของศิลปิน คัทซึชิคะ โอะคุไซ	16
3. ปีสัจในภาพพิมพ์สมัยเอโดะ	19
ประเภทของปีสัจ	19
A monster rat from the Raigo Ajari Kaisoden	20
Head of the snake woman	21
Ningyo	21
Multi-eyed Oni	22
Oni pelted by beans	22
Rokurokubi	23
Vengeful ghost that manifests in physical	24

สารบัญ(ต่อ)

Kappa	24
Tengu	25
Sara-yashiki	27
Dragon	28
The Ghost of O-Iwa	29
The Ghost Kohada Koheiji	30
Laughing Demon	32
ผลการวิเคราะห์	32
4. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	33
สรุปผลการศึกษา	33
ข้อเสนอแนะ	33
บรรณานุกรม	34

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศิลปะเกิดจากการที่มนุษย์ต้องประดิษฐ์และสร้างสรรค์สิ่งอำนวยความสะดวกและเพื่อความ เป็นอยู่ที่ดีปลอดภัย สำหรับการดำรงชีพและความอยู่รอด ซึ่งล้วนเกิดจากการใช้ความคิด สร้างสรรค์ เพื่อแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในการดำรงชีวิตที่เกิดจากความ ต้องการที่จะบันทึกภาพเหตุการณ์ต่างๆ เช่น ภาพการล่าสัตว์ ภาพสงคราม ภาพงานเลี้ยง ภาพเหนือ ธรรมชาติ นอกจากนี้แล้วศิลปะยังเกิดจากการแสดงออกของอารมณ์ปัญญาและทัศนคติ รวมทั้ง ทักษะความชำนาญของมนุษย์¹

ความหมายของศิลปะ ศิลปะเกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ ได้มีผู้นิยามความหมายของศิลปะไว้ มากมาย ดังนี้

ศิลปะ คือ การเลียนแบบธรรมชาติ

ศิลปะ คือ การแสดงออกทางความงาม

ศิลปะ คือ การแสดงออกเกี่ยวกับศรัทธาและความเชื่อ

ศิลปะ คือ การแสดงออกทางด้านสังคม อารมณ์และสติปัญญา

ศิลปะ คือ การถ่ายทอดความรู้สึกเป็นรูปทรงในรูปของผลงาน

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น ศิลปะ คือ ผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นในรูปลักษณะต่างๆ ให้ปรากฏ แก่สุนทรียภาพ ความประทับใจ ความสะเทือนใจ ตามทักษะของแต่ละคน เพื่อความงามและความ พอใจ

การศึกษาศิลปะจึงทำให้เข้าใจถึงวิวัฒนาการของคนในแต่ละยุคสมัย เข้าใจถึงวิถีคิด และแสดง ให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ของภาพพิมพ์ญี่ปุ่นในการแสดงออกถึงสิ่งเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี

ยุคเอโดะ หรือยุคที่เรียกว่า ยุคโทะกุงะวะ อยู่ในช่วง ค.ศ. 1603 - ค.ศ. 1868 เป็นยุคที่มีได เมียวตระกูลโทะกุงะวะเป็นโชกุน เริ่มต้นขึ้นเมื่อโทะกุงะวะ อิเอะยะสุ ได้รวบรวมอำนาจและก่อตั้ง รัฐบาลโชกุนขึ้นที่เอโดะ (ในปัจจุบันคือเมืองโตเกียว) และหลังจากนั้นต่อมาอีก 260 ปี การปกครอง ทั้งหลายก็ตกอยู่ในอำนาจของตระกูลโทะกุงะวะ รัฐบาลโทะกุงะวะได้ยึดอำนาจจากจักรพรรดิ เชื้อ พระวงศ์ และพระสงฆ์จนหมดสิ้น และเริ่มเข้าปกครองเกษตรกรไปที่ละเล็กละน้อย เมื่อเกษตรกรอัน

¹ วิจารณ์ พิชญ์ไพบูลย์, ศิลปนิยม 1, กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

เป็นฐานอำนาจของรัฐบาลโทะคุงะวะยากจนลงจนทำให้เกิดความเดือดร้อนตามมา การปกครองของตระกูลโทะคุงะวะก็เริ่มสั่นคลอนลงตั้งแต่ศตวรรษที่ 19

ยุคนี้เป็นยุคที่วัฒนธรรมของราชภูรสามัญเจริญรุ่งเรืองมากที่สุด ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 17 จนถึงต้นศตวรรษที่ 18 เป็นยุคของวัฒนธรรมเกินโระซุ ซึ่งเป็นยุคของนักรบผสมกับราชภูรสามัญ มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองใหญ่ๆ อย่างเมืองเกียวโตหรือโอซาก้า ศิลปะที่นิยมในช่วงนั้นคือละครหุ่น ละครคาบูกิและหัตถกรรมต่างๆ และยังมีศิลปินที่กำเนิดจากราชภูรสามัญมากมาย มีทั้งนักเขียน นักกลอนไฮคุ นักแต่งบทละครหุ่น ละครคาบูกิที่มีชื่อเสียง จนเมื่อศตวรรษที่ 19 ศูนย์กลางของวัฒนธรรมนั้นได้ย้ายไปอยู่ที่เอะโดะ และเปลี่ยนเป็นยุควัฒนธรรมคะเซ

ด้านความเชื่อของคนญี่ปุ่น คนญี่ปุ่นตั้งแต่ในอดีตมีเรื่องเล่าและตำนานเกี่ยวกับภูติ ผี ปีศาจมากมาย ตามความเชื่อพื้นบ้านประเทศญี่ปุ่นเป็นเกาะที่มีพลังงานเหนือธรรมชาติสั่งสมอยู่ทำให้ไม่แปลกที่จะมีเรื่องเล่าถึงสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติอยู่มากมาย อีกทั้งนับตั้งแต่ยุคโบราณ เช่น ในลัทธิชินโต เป็นลัทธิความเชื่อดั้งเดิมของชาวญี่ปุ่นอันเกิดจากการนับถือธรรมชาติและ การนับถือ ภูติ ผี ปีศาจในหมู่ชาวญี่ปุ่นสมัยโบราณ มีความเชื่อว่า ปรากฏการณ์ธรรมชาติ ตลอดจนวิญญาณของผู้เสียชีวิต เป็นเทพเจ้า ดังนั้น ลัทธิชินโต หรือวิถีทางของคามิ (เทพเจ้า) จึงได้กลายมาเป็นศาสนาของคนในชุมชน โดยมีศาลเจ้าประจำหมู่บ้านและ เทพผู้พิทักษ์ท้องถิ่น บรรดาวีรบุรุษและผู้นำที่คนในชุมชนยกย่อง ได้รับการบูชาอย่างเทพเจ้ามาหลายชั่วอายุคน แม้ว่าศาสนาชินโตจะไม่สนใจในเรื่องชีวิตในชาติภพหน้าเหมือนศาสนาพุทธ แต่ศาสนาชินโตก็สามารถผสมผสานกับศาสนาพุทธได้ลงตัว โดยศาลเจ้าในศาสนาชินโตกับวัดในพระพุทธศาสนา มักมีการบริหารเชื่อมโยงกันคนญี่ปุ่นในอดีตมักนับถือทั้งพระพุทธศาสนา และศาสนาชินโต

โดยในสมัยเอโดะยุคหลัง ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชาวเมือง มีศิลปะที่สำคัญต่างๆ หลายแขนงอันได้แก่ นวนิยาย ละครคาบูกิ ภาพพิมพ์ต่างๆ หรือเรียกว่าภาพอุคิโยะ

อุคิโยะ ไม่ใช่สกุลช่างหรือสำนักพิมพ์ทางศิลปกรรม แต่เป็นชื่อเรียกขบวนการเคลื่อนไหวทางจิตรกรรมและภาพพิมพ์ศิลปะที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของ สามัญชนทั่วไปในยุคเอโดะ แตกต่างไปจากสกุลช่างและสำนักอื่นๆ อย่างมาก มีท่าทีการแสดงออกไปในรสนิยมแบบประชานิยม (Popular Taste) ของสามัญชนของญี่ปุ่นแท้ เริ่มเกิดตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 จนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19 จากนั้นจึงเสื่อมความนิยมลง

ภาพพิมพ์อุคิโยะเน้นลักษณะของการนำเสนอภาพ 2 มิติ สีสดดูเรียบง่าย สะอาดตาและมีความละเอียดประณีต กระบวนการทำภาพพิมพ์อุคิโยะจำเป็นต้องใช้ความสามารถเฉพาะของคน

แตกต่างกันไปสัอย่าง เพื่อให้ได้รูปที่มีความงดงามที่สุด โดยสิ่งแรกคือการออกแบบวาดภาพ และเลือกสี ที่จะใช้กับภาพนั้นๆ ต่อมาคือต้องเป็นช่างแกะไม้ที่มีความชำนาญ จนกระทั่งถึงขั้นพิมพ์จริงให้ได้ตรงตามสีที่ต้องการ สุดท้ายคือกระบวนการวางแผนการพิมพ์ในแต่ละชิ้นงาน

ภาพพิมพ์อุคิโยะมีอิทธิพลกับ ศิลปินอิมเพรสชันนิสต์ในปารีสอย่างมาก ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่19 โดยศิลปินภาพพิมพ์ญี่ปุ่นที่มี อิทธิพลกับศิลปินในยุคนั้นคือ ฮารุโนบุ ซุสึกิ (Harunobu Suzuki 1725 - 1770), คิตากาวา อุทะมาโร (Kitagawa Utamaro 1753 -1806), คัทสึชิเกะ โอะกะกุไซ (Katsushika Hokusai 1760 - 1849), อันโดะ ฮิโรชิเกะ (Ando Hiroshige 1797 -1858), อุทากาวะ คุนิโยชิ (Utagawa Kuniyoshi 1787 - 1861) ซึ่งศิลปินอิมเพรสชันนิสต์ในยุคนั้น ได้เรียนรู้การใช้สีที่เจิดจ้า สว่างไสวจากภาพพิมพ์ญี่ปุ่น การจัดองค์ประกอบที่แบนราบและมีการตัดเส้นสีดำแบบดั้งเดิม โดยศิลปินที่มีผลงานโดดเด่นที่สุดก็คือ คัทสึชิเกะ โอะกะกุไซ(Katsushika Hokusai) รองมาคือ อันโดะ ฮิโรชิเกะ(Ando Hiroshige)

ในงานศิลปะภาพพิมพ์ในลักษณะของ คัทสึชิเกะ โอะกะกุไซ(Katsushika Hokusai) และ อันโดะ ฮิโรชิเกะ(Ando Hiroshige) มีสถานะไม่ต่างไปจากงานมังงะในยุคนี้ นั่นคือเป็นศิลปะชั้นล่างที่คนหัวสูงมักหลีกเลี่ยงหรือลึงเลที่จะเรียกผู้สร้างสรรค์ว่าศิลปิน แต่ทว่าในความต่ำต้อยทางสังคมนั้น กลับมีอิทธิพลเสริมส่งกระจายไปสู่โลกของงานศิลปะอย่างกว้างขวาง²

ในสมัยเอโดะนั้นมีการนำบทประพันธ์ประเภทเรื่องเล่าเกี่ยวกับปีศาจที่มีชื่อเสียงชื่อว่า ไฮยากุโมโนกาตารี (Hyaku Monogatari) มาจัดพิมพ์เป็นภาพชุดโดยศิลปินที่มีชื่อเสียงแห่งยุค มีนามว่า คัทสึชิเกะ โอะกะกุไซ (葛飾北斎; Katsushika Hokusai) คัทสึชิเกะ โอะกะกุไซ เกิดที่เอโดะ(ปัจจุบันคือเมืองโตเกียว) ในช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน ค.ศ. 1760 เกิดในครอบครัวช่างฝีมือในเอโดะ เป็นจิตรกรภาพอุคิโยะและภาพพิมพ์แกะไม้ชาวญี่ปุ่นที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่ง ในสมัยเอโดะ(คริสต์ศตวรรษที่ 18 และ 19) และยังเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางการเขียนภาพจิตรกรรมจีนอีกด้วย งานที่มีชื่อเสียงมากของโอะกะกุไซคือ ภาพพิมพ์แกะไม้ชุดทัศนียภาพ 36 มุมของภูเขาไฟฟูจิ (富嶽三十六景) เป็นการรวมภาพคลื่นยักษ์นอกฝั่งคะนะงะวะ ที่เขียนขึ้นในคริสต์ศตวรรษ 1820

คัทสึชิเกะ โอะกะกุไซ ได้เริ่มทำภาพพิมพ์เกี่ยวกับตำนานปีศาจในปี ค.ศ. 1831 ในครั้งนั้นได้จัดพิมพ์เรื่องสยองขวัญ 5 เรื่องจากตำนานไฮยากุโมโนกาตารี ซึ่งเล่าเกี่ยวกับตำนานสยองขวัญ

² กัจจร สุนพงษ์ศรี. (2551). ประวัติศาสตร์ศิลปะญี่ปุ่น. สำนักพิมพ์แห่งชาติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร

จัดพิมพ์ขึ้นทั้งหมด 13 เล่ม สมุดภาพชุดนี้มีชื่อว่า ไคเดน โหะคุไซ (Kaidan Hokusai) ภายในเล่มเป็นภาพวาดเกี่ยวกับโอะมะกะเอะ หรือ ภูตผีปีศาจ สิ่งลึกลับ เหนือธรรมชาติ จากนิทานของญี่ปุ่น ภาพพิมพ์ของ โหะคุไซ มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากศิลปินในยุคเดียวกัน โดยเฉพาะการสร้างสรรคภาพยูเร (Yurei) ที่มีการใส่จินตนาการลักษณะท่าทางของภูตผี ให้สัมพันธ์กับเรื่องราวและดูน่ากลัวรวมถึงการจัดองค์ประกอบภาพให้สัมพันธ์กับเนื้อเรื่องได้อย่างมีเอกลักษณ์³

ความนิยมในตำนานเรื่องภูตผี ปีศาจในประเทศญี่ปุ่นมีมาอย่างช้านานโดยเฉพาะเรื่อง ไฮยากุโมโนกาตาริ (百物語怪談会; hyaku monogatari) ซึ่งเล่าขานต่อกันมาจนกระทั่งปัจจุบัน เรื่องไฮยากุโมโนกาตาริ ไม่ทราบต้นกำเนิดที่ชัดเจน แต่จากตำนานกล่าวว่าเริ่มต้นขึ้นในการฝึกความกล้าหาญของซามูไร โดยใช้วิธีการเล่นเกมเล่าเรื่องสยองขวัญ เรียกว่า โอโตกิ โมโนกาตาริ (Otogi Monogatari) ในเกมจะผลัดกันเล่าเรื่องในไฮยากุ โมโนกาตาริ การเล่นเกมประลองความกล้านี้นิยมกันมากในเหล่าซามูไรหนุ่มในสมัยนั้น วิธีเล่นคือ ผู้เล่นจะจุดเทียนจำนวนหนึ่งร้อยเล่ม ภายในห้องที่มีตสนิท จากนั้นผู้เล่นแต่ละคน ผลัดกันออกมา เล่าเรื่องสยองขวัญ ท่ามกลางวงล้อมที่ทุกคนนั่งล้อมวงกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าเรื่องราวของภูตผี ปีศาจ สิ่งลึกลับ ในสมัยเอโดะนั้น ปัจจุบันไม่ค่อยได้รับความนิยมมากนัก และอาจจะค่อยๆเลือนหายไปในสังคมปัจจุบัน จึงทำให้ยากต่อการศึกษา ข้อมูล ความเป็นมา หรือแม้แต่เรื่องราวของภาพพิมพ์ ภูตผี ปีศาจต่างๆในสมัยเอโดะ จึงเป็นเหตุทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจ และต้องการศึกษาว่าภาพพิมพ์รูปปีศาจที่ปรากฏอยู่แต่ละภาพมีเรื่องเล่า ความเป็นมาอย่างไร แต่ละภาพตามท้องเรื่องใช้ฉากเหตุการณ์ใดในการเขียนเพื่อเป็นตัวแทนของเรื่อง และการสร้างสรรค์รูปลักษณะของผีหรือปีศาจของ คัทซึชิเกะ โหะคุไซ มีที่มาอย่างไร ดังนั้นหากมีการศึกษาถึง ที่มา รวมทั้งแนวคิดของศิลปินในสมัยเอโดะ เกี่ยวกับปีศาจในภาพพิมพ์โดยละเอียดแล้ว น่าจะทำให้สะดวกต่อการศึกษาเรื่องราวในภาพต่างๆต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับภาพพิมพ์ชุดปีศาจของโหะคุไซที่ปรากฏอยู่แต่ละภาพ

³ Sirivinit, คัทซึชิเกะ โหะคุไซ [Online], Accessed 1 December 2014, Available from <http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=vinitisiri&month=05-2010>

มีความเป็นมาอย่างไร

2. เพื่อศึกษาว่าแต่ละภาพตามท้องเรื่องใช้ฉากเหตุการณ์ใดในการเขียนเพื่อเป็นหลักในการเล่าเรื่อง

3. เพื่อศึกษาถึงการสร้างสรรค์รูปลักษณะของปีศาจและเพื่อให้ทราบถึงเทคนิคการวาดเส้นและลงสีหรือลงรายละเอียดภาพในผลงานของ คัทสึชิเกะ โสกะกุไซ ในสมัยเอโดะนั้นมีเทคนิคอย่างไร

สมมุติฐานการวิจัย

ศึกษาการสร้างสรรค์ภาพพิมพ์รูปปีศาจที่ปรากฏอยู่แต่ละภาพของ คัทสึชิเกะ โสกะกุไซ มีที่มาจาก การเล่าเรื่องให้คล้ายตามธรรมชาติ สิ่งของที่อยู่รอบตัวของคนญี่ปุ่นและการสร้างสรรค์ภาพแต่ละภาพใช้ฉากตามธรรมชาติ บ้านเรือน สิ่งของ ในชีวิตประจำวันของคนญี่ปุ่นในสมัยนั้น เป็นแนวคิดในการเขียนภาพภูติ ผี ปีศาจขึ้น

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้าในเบื้องต้นผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมงานวิจัยและเอกสารต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาและแสดงให้เห็นถึงความเป็นมาของภาพพิมพ์รูปปีศาจที่ปรากฏอยู่ในยุคเอโดะว่าแต่ละภาพว่ามีเรื่องราวความเป็นมาอย่างไรและรวมไปถึงการสร้างสรรค์ของลักษณะของผีหรือปีศาจของ คัทสึชิเกะ โสกะกุไซ ว่ามีที่มาจากอย่างไร ดังนั้นงานวิจัยและเอกสารเหล่านี้จึงเป็นประโยชน์เพื่อเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจเบื้องต้นตลอดจนเป็นแนวทางในการชี้แนะประเด็นที่น่าสนใจ ซึ่งจะนำไปสู่การนำกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เหมาะสมมาทำการวิเคราะห์ประเด็นที่จะศึกษาวิจัยต่อไป

กำจร สุนพงษ์ศรี (2551) เขียนหนังสือเรื่อง “ประวัติศาสตร์ศิลปะญี่ปุ่น” เป็นการเสนอมุมมองผ่านงานศิลปะของชาวญี่ปุ่น ตั้งแต่ใน อดีตจนถึงปัจจุบัน และ ยังแสดงให้เห็นถึงศิลปะ และ วัฒนธรรมในระดับ

อารยธรรมที่เป็นส่วนสำคัญ ทำให้ประเทศญี่ปุ่นสามารถพัฒนาจนเป็นชาติชั้นนำของโลกได้ อาทิ เช่นประวัติศาสตร์ทั่วไป ผลงานศิลปะที่โดดเด่น รวมถึงศิลปินผู้มีชื่อเสียงในการสร้างผลงานทางศิลปะของประเทศญี่ปุ่นในแต่ละยุคสมัย

ชัยยศ อิชฎีวรพันธุ์. (2552) เขียนหนังสือเรื่อง **คัทซึซึคะ โอะคุไซ** กล่าวถึง ศิลปะรูปแบบต่างๆในสมัยเอโดะ และผลงานศิลปะในสมัยนั้น เป็นอย่างไร แตกต่างกับศิลปะในสมัยอื่นอย่างไร เราจะเห็นผลงานศิลปะรูปแบบต่างๆ หลายประเภทของ คัทซึซึคะ โอะคุไซ

สุภัทรดิศ ดิศกุล. (2507) เขียนหนังสือเรื่อง **ศิลปะจีนและญี่ปุ่น** กล่าวถึง การศึกษาศิลปะจีนและญี่ปุ่น และศึกษาภาพสลักที่ใช้ประดับผนังห้องฝังศพในสมัยก่อน ภาพสลักเหล่านี้มีการเล่าเรื่องเป็นเป็นอย่างดี มีภาพบุคคลสวมเครื่องแต่งกายของญี่ปุ่นในสมัยต่างๆ ซึ่งมีรูปร่างแปลกตาจากปัจจุบัน

Chanhu Kwon. (2557) เขียนหนังสือเรื่อง **ผีญี่ปุ่น ชุด เรื่องผีๆ รอบโลก** กล่าวถึง เรื่องเล่าของสิ่งลึกลับสุดหลอนจากประเทศญี่ปุ่น ภูต ผี ปีศาจในตำนาน เช่น หญิงสาวสองปาก ผีสาวคอยาว และสตรีหิมะ เป็นต้น และความเชื่อของผู้คนในญี่ปุ่น เช่น ตึกตาไล่ฝน เรื่องสั้นขวัญผวา เช่น เรื่องสยองขวัญในบ้านผีสิง เรื่องสยองของคัปปะ พรายน้ำจอมลุด ปีศาจลักซ่อน และเรื่องเล่าตำนานอีกมากมาย

Hiroshi Kitagawa and Bruce T. Tsuchida, (2518) เขียนหนังสือเรื่อง **The tale of the Heike or Heike Monogatari** เรื่องเล่าของ เฮเกะ เป็นเรื่องเล่า เกี่ยวกับสงครามระหว่างมินาโมโตะกับไทระหลักๆ มี 13 ภาคใหญ่ และมีตอนย่อยๆ ในภาคอีก เขียนขึ้นโดยพระตาบอดชื่อว่า ฮิโรจิ คิตะกาวะ โดยพระท่านนี้ได้ท่องเที่ยวไปยังสถานที่ที่ต่าง ๆ ขณะที่เล่นบิวะ (เครื่องดนตรีชนิดหนึ่งคล้ายๆ น้ำเต้า) ไปด้วย

Shigeru Mizuki. (2550) เขียนหนังสือเรื่อง **ตำนานปีศาจญี่ปุ่น** เป็นการรวมตำนาน ผี ปีศาจ ไว้ด้วยกันถึง 130 เรื่อง เช่น ปีศาจสัญจร, จิ้งจอกเก้าหาง, หัวลอยฟ้า, แมงมุมดิน, ปีศาจหญิงสองปาก เป็นต้น เรื่องเล่าทั้งหมดเกิดเป็น ตำนานปีศาจญี่ปุ่น เริ่มจาก ปีศาจสัญจร ที่มักจะเข้าสิงคนที่เหม่อลอย แล้วทำให้เสียสติไป หรือไม่ว่าจะเป็น จิ้งจอกเก้าหาง ที่สามารถแปลงร่างเพื่อล่อลวงผู้อื่นให้ทำสิ่งชั่วร้าย เป็นต้น

บทความจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

หอมรดกไทย. (2541) **ลัทธิชินโต** กล่าวถึง ความเป็นลัทธิชินโต ความเชื่อดั้งเดิมของชาวญี่ปุ่นในเรื่องการนับถือธรรมชาติ และการนับถือ ภูติ ผี ปีศาจ ในสมัยโบราณ ตลอดจนวิญญานของคนตาย แล้วกลายเป็นเทพเจ้า

Ceylon. **ประเภทของวิญญาน** กล่าวถึง ประเภทของผีญี่ปุ่น 3 ประเภท ได้แก่ ผีทั่วไป (โอะบะเกะ) เป็นผีที่สามารถปรากฏให้คนเห็นได้สารพัดรูปแบบ และยังมีมารรวบรวมนำเอาเหล่าบรรดาภูติ ผี ปีศาจ ปอบ เปรต และ อสุรกาย มาไว้เป็นผีจำพวกเดียวกัน เรียกว่า โยไก ซึ่งแหล่งที่อยู่เดิมของเหล่าภูติผี ปีศาจนี้ คือขุมนรก สวรรค์ และบนโลกมนุษย์ นอกจากนี้ ยังมีผีอีกประเภทหนึ่ง ได้แก่วิญญานของคนเสียชีวิตไปโดยไม่ทันได้ดับจิต ซึ่งมีชื่อเรียกว่า ยูเร

Kanjiz. (2549) **ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ยุคเอโดะ** กล่าวถึง ยุคเอโดะ หรือยุคที่เรียกว่า โทคุคาวะ ค.ศ. 1603 - ค.ศ. 1868 โทะคุงะวะ อิเอะยะสุ ได้รวบรวมอำนาจและตั้งรัฐบาลโชกุนขึ้นที่เอะโดะ (ปัจจุบันคือโตเกียว) ใน ค.ศ. 1603 และหลังจากนั้นอีก 260 ปี การปกครองทั้งหลายก็ตกอยู่ในอำนาจของตระกูลโทะคุงะวะ รัฐบาลโทะคุงะวะได้ลิดรอนอำนาจจากจักรพรรดิ เชื้อพระวงศ์ และพระสงฆ์จนหมดสิ้น ได้ทำการปิดประเทศ และห้ามนับถือศาสนาคริสต์ เพื่อความอยู่รอดของตัวเอง พวกเขาจึงต้องขยวิชาวินิจฉัยของตัวเอง ตั้งสำนักต่างๆ ขึ้น จนเมื่อต้นศตวรรษที่ 19 ศูนย์กลางของวัฒนธรรมได้ย้ายไปอยู่เอะโดะ เป็นยุคของวัฒนธรรม คะเซ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชนชาวเมือง อันได้แก่ นวนิยาย ละครคะบุชิ ภาพอุคิโยะ บุงจิงะ เป็นต้น การศึกษาและวิชาการก็เจริญรุ่งเรือง ชนชั้นนักรบเล่าเรียนปรัชญาของขงจื้อและหลักคำสอน จูจื้อ ซึ่งเป็นปรัชญาพื้นฐานที่ค้ำจุนการปกครองของรัฐบาลโทะคุงะวะ

Nipponnotsubo, **ผีญี่ปุ่น วิญญาณกับภูติผี** กล่าวถึง ตำนานผีญี่ปุ่น ปราชญ์และศิลปินนาม โทะริยะมะ เซคิเอ็น ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับ ภูติผีปีศาจ ของญี่ปุ่น ทั้งที่สิงสถิตอยู่ตามที่ต่างๆ ตลอดจนที่อยู่บนสวรรค์ และ ไนนรก เขาพยายามแบ่งแยก ผี ออกเป็นชนิดต่างๆ ตามลักษณะที่มันปรากฏให้เห็น ซึ่งนับเป็นเรื่องยุ่งยาก เนื่องจากผี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โอะบะเกะ สามารถปรากฏให้เห็นได้สารพัดรูปแบบ นอกจากโอะบะเกะแล้ว โทะริยะมะ ยังได้รวมเอาบรรดา ผี ปีศาจ

ปอบ เปรต และ อสุรกาย มาไว้เป็นพวกเดียวกัน เรียกว่า โยวไก นอกจากนี้แล้วก็เป็นผีประเภท วิญญาณของคนตาย ซึ่งมีชื่อเรียกว่า ยูเร

จากตัวอย่างเอกสารจากบทความและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ยกมานั้นมีประโยชน์ในการศึกษา บทความทางวิชาการฉบับนี้โดยส่วนของเนื้อหาต่าง ๆ นั้น จะช่วยทำให้เห็นถึงที่มา เรื่องเล่าความเป็นมาของศิลปะในผีหรือปีศาจของญี่ปุ่น และเพื่อเป็นส่วนช่วยในการการศึกษาถึง ที่มา รวมถึงแนวคิดของศิลปินหลายๆท่าน เกี่ยวกับปีศาจในภาพพิมพ์ในสมัยเอโดะ เพื่อเป็นประโยชน์กับผู้สนใจต่อไป จากการทบทวนเอกสารในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องปีศาจในภาพพิมพ์สมัยเอโดะ พบว่ามีงานที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ในเรื่องลักษณะของภาพผีหรือปีศาจญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก

ขอบเขตการศึกษา

ผลงานภาพวาดปีศาจของ คัทซึชิคะ โอะคุโซ สมัยเอโดะ

คำนิยามหรือศัพท์เฉพาะ

1. อุคิโยะ (Ukiyo) หมายถึง ลักษณะของภาพพิมพ์แกะไม้ของญี่ปุ่นที่สร้างขึ้นระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึง 20 เป็นภาพภูมิทัศน์, เรื่องราวจากประวัติศาสตร์, ภาพจากบทละครและแหล่งของความสำราญ ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะหลัก ของภาพพิมพ์แกะไม้ของคนญี่ปุ่น
2. ไฮยาคุ โมโนกาตารี (Hyaku Monogatari) หมายถึง หนังสือตำนานเล่าเรื่องที่รวบรวมเรื่องเล่าตำนานในประเทศญี่ปุ่นเป็นการบันทึกเรื่องราวแปลกๆที่เกิดขึ้นที่ผู้แต่งหรือผู้รวบรวมได้ประสบด้วยตนเอง หรือได้ยินคำบอกเล่า ตำนาน ผี ปีศาจ เรื่องน่ากลัวต่างๆและนิทานพื้นบ้าน
3. โอบะเกะ (Obake) หมายถึง ผีทั่วๆไปที่สามารถปรากฏให้คนเห็นได้สารพัดรูปแบบ
4. ยูเร (Yurei) หมายถึง วิญญาณของคนที่ยังไม่ทันได้ดับจิตหรือที่เรียกกันว่าผีตายโหง
5. โยวไก (Yokai) หมายถึง เหล่าบรรดาภูติ ผี ปีศาจ ปอบ เปรต และ อสุรกาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะภาพพิมพ์ในสมัยนั้น
2. ทำให้ทราบประวัติความเป็นมา และรูปแบบและเอกลักษณ์ในการสร้างภาพพิมพ์ปีศาจ
3. ทำให้ทราบเกี่ยวกับ ภาพพิมพ์ปีศาจของศิลปินในการใช้จินตนาการ รวมไปถึงบริบทชีวิต

ความเป็นอยู่ของสังคมญี่ปุ่นในสมัยเอโดะที่สะท้อนผ่านทางภาพพิมพ์ปีศาจ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประวัติความเป็นมาของภาพพิมพ์

ภาพพิมพ์มีประวัติความเป็นมาเริ่มตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์(200,000 ปีก่อน คริสตกาล) โดยมนุษย์โครมันยอง ดังพบภาพพิมพ์รูปมือบนผนังถ้ำในถ้ำลาสโกซ์ ประเทศฝรั่งเศสและถ้ำอัลตามิรา ประเทศสเปน ต่อมาชาวอียิปต์และชาวเมโสโปเตเมียรู้จักการพิมพ์ภาพแบบใช้แรงกดประทับบนผิววัสดุที่อ่อนนุ่ม เช่น ดิน ขี้ผึ้ง จากนั้นมนุษย์คิดค้นกระดาษขึ้นได้จึงเปลี่ยนวัสดุรองรับที่เป็นดินหรือขี้ผึ้งมาเป็นกระดาษแทน นับแต่นั้นมาภาพพิมพ์ก็ได้พัฒนามาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านรูปแบบ กลวิธีการพิมพ์ตามวิวัฒนาการของมนุษย์และความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาจนถึงปัจจุบัน

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านการพิมพ์เป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางด้านศิลปะ วิทยาการ เพราะมนุษย์สร้างสรรค์กระบวนการพิมพ์ภาพขึ้นมาก็เพื่อตอบสนองความต้องการ ในการเผยแพร่ความคิดและความรู้ของมนุษย์ให้กระจายไปได้อย่างแพร่หลาย ตลอดจนเพื่อเก็บรักษาความรู้ต่างๆ ไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาถึงความเป็นมาของความรู้ในเรื่องต่างๆ ดังนั้นเพื่อให้เห็นภาพรวมของพัฒนาการทางด้านการพิมพ์ภาพที่ก่อประโยชน์ให้มนุษย์อย่างมากในปัจจุบัน จึงขอกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของภาพพิมพ์ในกลุ่มประเทศตะวันออก กลุ่มประเทศตะวันตกหรือยุโรป และในประเทศไทย

วิวัฒนาการด้านการพิมพ์ในกลุ่มประเทศตะวันออก คือ จีน ญี่ปุ่นนั้น แสดงให้เห็นว่า จีนเป็นชนชาติแรกที่คิดค้นการทำภาพพิมพ์ขึ้น โดยการแกะสลักลงบนหิน หยก งาช้าง กระดูกสัตว์ และเขาสัตว์ เพื่อทำเป็นแม่พิมพ์แล้วกดแม่พิมพ์ลงบนดินเหนียว ครั่ง ขี้ผึ้งหรือกระดาษให้เกิดลักษณะเป็นรอย ความรู้การพิมพ์นี้ได้เผยแพร่ไปยังประเทศตะวันตกและประเทศเพื่อนบ้านที่สำคัญได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น เกาหลี ซึ่งประเทศเกาหลีได้พัฒนาความรู้เรื่องการพิมพ์นี้จนสามารถทำตัวเรียงพิมพ์ เป็นโลหะสำเร็จ ในส่วนของประเทศญี่ปุ่นก็ได้พัฒนาการพิมพ์ขึ้นจนเป็นที่ยอมรับ ในด้านของภาพพิมพ์ที่มีคุณค่า ซึ่งมีสกุลช่างภาพพิมพ์แกะไม้ที่มีชื่อเสียง คือ สกุลช่างอุกิโยเอะที่สามารถสร้างสรรค์ผลงานภาพพิมพ์ได้อย่างงดงามและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ดังจะเห็นได้จากประเทศญี่ปุ่นได้ให้อิทธิพลแก่ศิลปะของประเทศทางตะวันตกหรือยุโรปในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19

ส่วนภาพพิมพ์ในกลุ่มประเทศตะวันตกมีพัฒนาการมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง นับตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่รู้จักกระบวนการพิมพ์โดยการวางมือทาบบนผนังถ้ำแล้วเป่าสี หรือทาสีบนฝ่ามือ จากนั้นกดประทับเป็นรูปมือไว้บนผนังถ้ำ ต่อมาอารยธรรมอียิปต์ได้รู้จักนำ ภาพแกะสลักเล็กๆ กดลงบนดินให้เกิดเป็นรอยขึ้น ส่วนในดินแดนเมโสโปเตเมียค้นพบการใช้ ดินเหนียวแกะเป็นตราสัญลักษณ์และนำไปตากแดดให้แห้งหรือนำไปเผาไฟ เพื่อให้เกิดเป็นแม่พิมพ์กดประทับ ต่อมาในปี ค.ศ. 1450 โจฮัน กูเตินเบิร์ก ได้คิดประดิษฐ์แท่นพิมพ์อย่างง่ายขึ้น จากนั้นในช่วง ค.ศ. 15 อัลเบรชท์ ไดอเรอร์ ได้คิดค้นกลวิธีภาพพิมพ์ร่องลึก พอถึง ค.ศ. 16 ทอมัส บิวค ได้คิดค้นกลวิธีภาพพิมพ์ลายแกะไม้ได้สำเร็จ

หลังจากนั้นวิลเลียม เบลก ได้พยายามปรับปรุงภาพพิมพ์ผิวเรียบ ด้วยวิธีการสร้างภาพผลงานลงบนแผ่นโลหะโดยให้กรดทำปฏิกิริยากับแผ่นโลหะจนได้แม่พิมพ์ผิวเรียบและในประเทศเยอรมัน ได้มีการคิดค้นกลวิธีภาพพิมพ์ขมิ้มรงค์ ในปี ค.ศ. 1660 เฮอริควิลิส ซีเกอร์ ได้คิดกลวิธีภาพพิมพ์อย่างสีน้ำ พอถึงค.ศ. 1793 อะลัวส์ เซเนเฟลเดอร์ ได้ค้นพบกลวิธีภาพพิมพ์หิน และในระหว่างปี ค.ศ. 1864-1901 อองรี เดอ ตูลูส โลเตรก ได้นำกลวิธีภาพพิมพ์หินมาพัฒนาให้เข้ากับระบบธุรกิจ โดยทำโปสเตอร์หลายๆ สีออกสู่สาธารณชน ค.ศ. 1907 ซามูเอล ไชมอน ได้พัฒนาและปรับปรุงกลวิธีภาพพิมพ์ผ่านฉากร โดยใช้เส้นไหมมาทำเป็นแม่พิมพ์จนสำเร็จ เรียกอีกอย่างว่า “กลวิธีภาพพิมพ์ตะแกรงไหม” ซึ่งกลวิธีนี้เป็นที่นิยมอย่างมากของศิลปินใน ค.ศ. 20 เช่น รอเบิร์ต เราเซนเบิร์ก แอนดี วอร์โฮล เป็นต้น

ประวัติของคัทสึชิเกะ โฮะกุไซ

โฮะกุไซ หรือ คัทสึชิเกะ โฮะกุไซ (ญี่ปุ่น: 葛飾北斎?, อังกฤษ: Hokusai หรือ Katsushika Hokusai) เกิดเมื่อวันที่ 23 กันยายน ค.ศ. 1760 หรือที่เรียกในแบบญี่ปุ่นว่าสมัยโฮะระเคิ (ค.ศ.1751-1764) ในบริเวณที่ปัจจุบันคืออำเภอสุมิตะ ทางทิศตะวันออกส่วนที่ใกล้ใจกลางเอโดะ (ได้เปลี่ยนเป็นโตเกียวเมื่อ ค.ศ. 1868 สมัยเมจิ) เรียกได้ว่าเป็นเอโดะขนานแท้ ในช่วงที่โฮะกุไซกำเนิดมานั้น รัฐบาลที่ทำหน้าที่ปกครองประเทศและมีอำนาจที่แท้จริงบริหารโดยระบบโชกุน มีศูนย์กลางอำนาจอยู่ที่เมืองเอโดะ ในขณะที่จักรพรรดิประทับที่เมืองเกียวโตซึ่งเป็นเมืองหลวงเก่า เมืองเอโดะจึงมีความเจริญรุ่งเรืองทั้งในทางเศรษฐกิจและด้านสังคม⁴ แทบไม่มีรายละเอียดเกี่ยวกับชีวิตของโฮะกุไซ และครอบครัวในช่วงแรกหลงเหลือเลย มีทฤษฎีว่าโฮะกุไซน่าจะมีบิดาเป็นช่างทำกระจกให้โชกุน แต่บิดาไม่ได้ให้โฮะกุไซเป็นทายาท ซึ่งทำให้สันนิษฐานว่าแม่ของโฮะกุไซอาจจะเป็นภรรยาชู้โฮะกุไซ

⁴ ชัยยศ อิชฎิวรพันธ์. คัทสึชิเกะ โฮะกุไซ. กรุงเทพฯ : สารคดีภาพ, 2552. หน้า7.

เริ่มวาดภาพสเกตช์จากชีวิตจริงตั้งแต่เมื่ออายุ 5-6 ขวบเท่านั้น และเริ่มเรียนการเขียนภาพเมื่อมีอายุได้หกขวบจากบิดาที่ทำกระจก รวมทั้งการเขียนภาพรอบกระจกด้วย ชื่อเมื่อแรกเกิดของโอะกุไซคือ โทคิตะโร (Tokitaro) ซึ่งเปลี่ยนเป็น เท็ตซึโซ (Tetsuzo) ในภายหลัง (ในสมัยนั้นคนยังไม่มีนามสกุล) ฐานะของครอบครัวโอะกุไซไม่ดีนัก หลักฐานบางส่วนกล่าวว่าเขาต้องทำงานเป็นผู้ช่วยในร้านเช่าหนังสือและหาเลี้ยงชีพในช่วงวัยรุ่น ด้วยการเป็นช่างแกะแม่พิมพ์ไม้ ดังนั้นก่อนที่ปรากฏตัวออกมาในโลกของศิลปะเมื่ออายุ 19 ปี จึงพอเห็นว่าเหตุใดบุคคลผู้นี้จึงกลายมาเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการการวาดภาพและภาพพิมพ์ไม้แบบอุกิโยะเอะ

บรรยากาศของเอโดะในยุคนั้นแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากความเคร่งขมึนแบบเมืองหลวงเก่า เกี่ยวโตการเติบโตอย่างรวดเร็ว เพราะโชกุนเลือกให้บริเวณหมู่บ้านประมงเล็กๆ กลายเป็นศูนย์กลางการปกครอง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างยิ่งใหญ่ ประชากรส่วนใหญ่ของเมืองนี้เป็นชนชั้นซามูไร ทั้งในส่วนที่ปฏิบัติงานให้ระบบโชกุนและส่วนที่ปฏิบัติงานให้บรรดาไดเมียว (ผู้ปกครองเมืองอื่นๆ ที่มีที่พักอยู่ที่เมืองหลวงตามระบบการประกันความมั่นคงของรัฐ) เกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งใหญ่ในเอโดะเมื่อ ค.ศ. 1657 เปิดโอกาสให้การสร้างเมืองใหม่เป็นไปอย่างเต็มที่ ผังเมืองที่มีการแบ่งโซนต่างๆ อย่างชัดเจนทำให้ประชากรเอโดะตระหนักในความใหม่และทันสมัยของตนเอง วัฒนธรรมของคนเมืองในแง่ของหนังสือและการพิมพ์ การแสดงต่างๆ เช่น คาบุกิ และย่านบันเทิงที่กลายเป็นหัวใจของพลังสร้างสรรค์ของบรรดาศิลปิน กวี ที่สนับสนุนโดยผู้มีฐานะและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักพิมพ์ในยุค นั้น

เมื่ออายุได้ 12 ปี บิดาก็ส่งโอะกุไซให้ไปทำงานกับร้านหนังสือและห้องสมุดให้ยืมหนังสือ ซึ่งเป็นสถาบันที่เป็นที่นิยมมีกันในเมืองใหญ่ๆ ของญี่ปุ่น ซึ่งเป็นสถานที่ที่สำหรับอ่านหนังสือที่พิมพ์จากภาพพิมพ์แกะไม้ สำหรับคนชั้นกลางและชนชั้นสูง เมื่ออายุได้ 14 ปี โอะกุไซก็ไปฝึกงานกับช่างแกะไม้เป็นเวลาสี่ปีจนอายุ 18 ปี เมื่อได้รับให้เข้าทำงานกับห้องศิลป์ของคัตซึคาวะ ชุนโซ (Katsukawa Shunsho ค.ศ. 1726-1792) ผู้เป็นศิลปินผู้เขียนภาพอุกิโยะซึ่งเป็นงานพิมพ์แกะไม้และจิตรกรรมที่มีชื่อเสียงในฐานะช่างที่ผลิตผลงานภาพเหมือนของนักแสดงคาบุกิ และเป็นผู้นำของตระกูลงานทำนองที่เรียกว่าตระกูลงานศิลปะแบบคัตซึคาวะ (Katsukawa school) ภาพอุกิโยะ ที่เขียนโดยจิตรกรเช่น ชุนโซจะเน้นการเขียนภาพสตรีในราชสำนักหรือนักแสดงคาบุกิที่มีชื่อเสียงตามเมืองต่างๆ ในญี่ปุ่นในขณะนั้น

เมื่ออายุได้ 19 ปี ไม่นานโอะกุไซก็ผลิตผลงานของตัวเองในชื่อ คัทซึคาวะ ชุนโร (Katsukawa Shunro) ชื่อแรกเป็นชื่อของอาจารย์ซึ่งเป็นชื่อของสำนัก ในขณะที่ชื่อหลังเป็นการนำชื่ออาจารย์ 2 ชื่อ ชุนและโรจากอีกนามแฝงหนึ่งของอาจารย์ อันนับว่าเป็นเกียรติอย่างสูงสำหรับโอะกุไซ

งานที่หลงเหลืออยู่บอกว่าผลงานเปิดตัวของโฮะกุไซเกิดขึ้นใน ค.ศ.1779 เป็นภาพพิมพ์ไม้รูปนักแสดง ที่มีฉากหลังเป็นอาคารไม้งานชิ้นนี้ติดที่โรงละครนะคะมูระซัง ในเอโดะเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ.1779 ภาพพนักงานเสิร์ฟของร้านน้ำชาริมทางเป็นฉากในละครคาบูกิ จะเห็นว่าเป็นการเริ่มต้นของศิลปินผู้นี้ได้อย่างชัดเจน ลักษณะของเส้นที่ค่อนข้างอ่อนไหว การเน้นสร้างภาพที่มีบรรยากาศประกอบอันเป็นแนวทางของการทำภาพพิมพ์อุคิโยเอะที่มีหลายสี แบบนิชิคิเอะช่วงแรก เช่น ในงานของสุซุคิ ฮารุโนบุ(Suzuki Harunobu ค.ศ.1724-1770) เป็นต้น

งานที่ถือว่ามีสำคัญในช่วงแรกของชีวิตคือภาพพิมพ์ไม้ 3 มิติ ที่เรียกในภาษาว่าอุคิโยเอะ ภาพได้แสดงทัศนียภาพของแม่น้ำสุมิตะบริเวณเรียวกุในเอโดะ แสดงให้เห็นความสามารถของโฮะกุไซในการสร้างภาพด้วยหลักทัศนียวิทยาแบบตะวันตก(Perspective)

ภาพวาดต้นแบบของการวาดภาพปีศาจ

ที่มา: (<http://www.nipponnotsubo.com/culture/culture/01112ukiyoe/0111231cul-ukiyoe.html>) Accessed 5 March 2015

โฮะกุไซมีนามที่เป็นที่รู้จักกันอย่างน้อย 30 ชื่อระหว่างที่ยังมีชีวิตอยู่ แม้ว่าการใช้ชื่อหลายชื่อจะเป็นเรื่องปกติที่ทำกันโดยจิตรกรญี่ปุ่นในยุคนั้น และจำนวนชื่อของโฮะกุไซก็ยิ่งถือว่ามีมากกว่าผู้อื่นมาก ชื่อที่เปลี่ยนบ่อยมักจะพ้องกับการเปลี่ยนลักษณะการเขียน ที่มีประโยชน์ในการแบ่งสมัยงานของโฮะกุไซ

เมื่อซุนโซเสียชีวิตในปี ค.ศ. 1793 โฮะกุไซก็เริ่มศึกษาลักษณะงานศิลปะประเภทต่างๆ ที่รวมทั้งลักษณะแบบยุโรป ที่มีโอกาสได้เห็นภาพพิมพ์ทองแดงของฝรั่งเศสและดัดซ์ต่อมาโฮะกุไซถูกขับ

ออกจากตระกูลงานศิลปะแบบคัตซุคาวะโดยซุนโกะ (Shunko) ผู้เป็นผู้นำในบรรดาผู้ติดตามงานของซุนโซ ที่อาจจะเป็นเพราะโสะกุไซไปศึกษากับโรงเรียนคู่แข่งโรงเรียนคาโนะ (Kano school) ก็เป็นไปได้ เหตุการณ์ครั้งนี้เป็นสิ่งที่เป็นแรงผลักดันทางกำลังใจโสะกุไซกล่าวว่า “สิ่งที่ทำให้ผมพัฒนางานเขียนของผมก็คือความอับอายที่ได้รับจากน้ำมือของซุนโกะ”

ต่อมาโสะกุไซก็เปลี่ยนหัวข้องานเขียนจากการวาดภาพของสตรีภายในราชสำนักและนักแสดงที่มีมักจะเป็นหัวเรื่องของการวาดภาพอุกิโยะ ไปวาดภาพภูมิทัศน์และภาพชีวิตประจำวันของชาวญี่ปุ่นจากชนระดับต่างๆ การเปลี่ยนแปลงหัวข้อเป็นการสร้างแนวเขียนภาพอุกิโยะแบบใหม่และแนวการเขียนใหม่ของโสะกุไซเอง

เมื่อมาถึงปี ค.ศ. 1800 โสะกุไซก็แปลงการเขียนภาพอุกิโยะที่นอกไปจากการเขียนภาพเหมือน และเปลี่ยนชื่อใหม่ที่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักเป็น “คัทสึชิเกะ โสะกุไซ” ส่วนแรกหมายถึงบริเวณในเอะโดะที่เป็นที่เกิดและส่วนที่สองแปลว่า “ห้องเขียนภาพทางเหนือ” ในปีนั้นโสะกุไซก็พิมพ์งานชุดภูมิทัศน์สองชิ้น “ทัศนียภาพอันงดงามของทางตะวันออกของเมืองหลวง” และ “ทัศนียภาพ 8 มุมของเอะโดะ” ในช่วงนี้ โสะกุไซก็เริ่มมีผู้ต้องการจะมาเป็นลูกศิษย์ ในช่วงชีวิตก็มีนักเรียนถึง 50 คนที่ได้ร่ำเรียนกับโสะกุไซ

ในช่วงสิบปีต่อมาโสะกุไซก็มีชื่อเสียงมากขึ้นทุกขณะ ทั้งจากงานเขียนที่ทำและความสามารถในการเผยแพร่ชื่อเสียงของตนเอง ระหว่างงานเทศกาลในโตเกียวในปี ค.ศ. 1804 โสะกุไซเขียนภาพพระโพธิธรรมที่กล่าวกันว่ายาวถึง 180 ฟุต (600 เมตร) โดยใช้ไม้กวาดและถังหมึกเขียน อีกเรื่องหนึ่งกล่าวถึงโสะกุไซว่าได้รับเชิญ โดยสำนักโชกุนอิเอนาริ (Tokugawa Ienari) ให้ไปเปรียบเทียบกับผลงานกับศิลปินของสำนักผู้เขียนงานด้วยแปรงที่มีลักษณะแบบดั้งเดิม งานเขียนของโสะกุไซที่เขียนต่อหน้าโชกุนเป็นงานเขียนเส้นโค้งสีน้ำเงินบนกระดาษ เสร็จแล้วโสะกุไซก็ไล่ไก่ที่ขาข้างหนึ่งจุ่มสีแดงให้วิ่งไปบนกระดาษที่เขียนเส้นไว้ โสะกุไซบรรยายต่อโชกุนว่าเป็นภาพภูมิทัศน์ของแม่น้ำที่ตชุดะที่มีใบเมเปิลแดงลอยตามสายน้ำ ซึ่งเป็นภาพที่ทำให้โสะกุไซได้รับรางวัลในการแข่งขัน

ในปี ค.ศ. 1807 โสะกุไซก็ร่วมมือกับนักเขียนนวนิยายผู้มีชื่อเสียงทากิซะวะ บาคิง (Takizawa Bakin) ในการเขียนภาพประกอบในหนังสือหลายเล่ม แต่ศิลปินสองคนนี้ก็ไม่ลงรอยกันเพราะมีความคิดเห็นทางศิลปะที่ต่างกัน ซึ่งทำให้ความร่วมมือมาหยุดชะงักลงในหนังสือเล่มที่สี่ เจ้าของสำนักพิมพ์ต้องเลือกระหว่างโสะกุไซหรือบาคิงไว้ทำโครงการต่อ ซึ่งทางสำนักพิมพ์ก็เลือกโสะกุไซ ซึ่งแสดงถึงการเน้นความสำคัญของภาพประกอบสำหรับงานพิมพ์ในยุคนั้น

ในปี ค.ศ. 1811 เมื่อมีอายุได้ 51 ปีโฮะกุไซก็เปลี่ยนชื่อเป็น “ตะอิโตะ” (Taito) ซึ่งเป็นช่วงที่เขียนงานแบบที่เรียกว่า “โฮะกุไซ มังงะ” (Hokusai Manga) และ “etehon” หรือตำราศิลปะต่างๆ โฮะกุไซเริ่มงานเขียนตำราในปี ค.ศ. 1812 ด้วย “บทเรียนเขียนภาพเบื้องต้น” ซึ่งเป็นงานเขียนเพื่อหาเงินและหาลูกศิษย์เพิ่มเติม หนังสือ “มังงะ” เล่มแรกตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1814 ต่อมาก็มีอีก 12 เล่มที่ตีพิมพ์ก่อนปี ค.ศ. 1820 และอีกสามเล่มที่พิมพ์หลังจากที่เสียชีวิตไปแล้ว ที่รวบรวมภาพเขียนเป็นจำนวนพันของสัตว์, บุคคลในศาสนา และบุคคลทั่วไป ที่มักจะแทรกอารมณ์ขัน และเป็นงานที่นิยมกันแพร่หลายในยุคนั้น

ในปี ค.ศ. 1820 โฮะกุไซก็เปลี่ยนชื่ออีกเป็น “อิอิตซุ” (Iitsu) ซึ่งเป็นช่วงที่มีความมั่นคงในฐานะจิตรกรไปทั่วญี่ปุ่น ในขณะที่นั้นเป็นสมัยที่ญี่ปุ่นปิดประเทศ(Sakoku)จากโลกภายนอก ฉะนั้นชื่อเสียงของโฮะกุไซจึงมีได้เป็นที่เลื่องลือไปยังโลกตะวันตกจนกระทั่งเสียชีวิต โฮะกุไซมีชื่อเสียงถึงจุดสุดยอดในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1820 งานเขียนชุดสำคัญ “ทัศนียภาพ 36 มุมของภูเขาฟูจิ” ที่รวมทั้งภาพ “คลื่นยักษ์นอกฝั่งคะนะงะวะ” ก็เป็นงานที่เขียนในช่วงที่เวลานี้ และเป็นที่ยอมรับจนกระทั่งโฮะกุไซตัดสินใจเพิ่มภาพอีกสิบภาพเข้าไปในชุด ภาพชุดอื่นๆ ที่เป็นที่ยอมรับที่พิมพ์ในช่วงนี้ได้แก่ชุด “การเที่ยวชมน้ำตกในจังหวัดต่างๆ” และชุด “ทัศนียภาพที่แตกต่างของสะพานอันงดงามของจังหวัดต่างๆ” นอกจากนั้นแล้วโฮะกุไซก็ยังผลิตก็ยังเขียนงานดอกไม้และนกแบบที่มีรายละเอียดอีกหลายภาพ ที่รวมทั้งภาพที่เด่นชื่อ “ดอกไม้” และ “ฝูงไก่”

ในปี ค.ศ. 1839 ห้องเขียนภาพและภาพเขียนเป็นจำนวนมากของโฮะกุไซถูกเพลิงไหม้ เมื่อมาถึงช่วงนี้ ชื่อเสียงของโฮะกุไซก็เริ่มจะลดถอยลง เมื่อมีศิลปินรุ่นเด็กกว่า เช่น อิโระชิเงะที่มามีชื่อเสียงแทนที่ แต่โฮะกุไซก็ไม่ได้หยุดเขียนภาพ เช่นยังคงเขียนภาพ “เปิดในสระ” เมื่ออายุ 87 ปี

โฮะกุไซพยายามอยู่ตลอดเวลาที่จะเขียนภาพให้ดีกว่าเดิม เล่ากันว่าเมื่อใกล้จะเสียชีวิต โฮะกุไซอุทานว่า “ถ้าสวรรค์จะให้เวลาอีกสิบปีเท่านั้น หรือเพียงอีกห้าปี ผมก็ได้กลายเป็นจิตรกรที่แท้จริง” โฮะกุไซเสียชีวิตเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม ค.ศ. 1849 และถูกฝังไว้ที่เซเคียวจิในโตเกียว

สี่ปีหลังจากที่โฮะกุไซเสียชีวิตกองเรืออเมริกันที่นำโดยแมทธิว ซี. เพอร์รี่ก็สามารถบังคับให้ญี่ปุ่นเปิดประตูติดต่อกับทางตะวันตกได้ โฮะกุไซเป็นจิตรกรผู้มีชื่อเสียงของญี่ปุ่นในช่วงสุดท้ายก่อนที่จะมีการติดต่อกับชาวตะวันตกที่เป็นการเปลี่ยนโฉมหน้าของญี่ปุ่นไปโดยสิ้นเชิง

โดยสรุปแล้ว สำหรับงานวาดของโฮะกุไซ งานที่มีชื่อเสียงของโฮะกุไซที่เป็นที่รู้จักกันดีคือภาพพิมพ์แกะไม้ชุด “ทัศนียภาพ 36 มุมของภูเขาฟูจิ” (富嶽三十六景) ที่รวมภาพ “คลื่นยักษ์

นอกฝั่งคະนะงะวะ” ซึ่งเป็นภาพสัญลักษณ์อันเป็นที่รู้จักกันดีไปทั่วโลกที่เขียนในคริสต์ทศวรรษ 1820 “ทัศนียภาพ 36 มุม” เพื่อเป็นทั้งการตอบสนองความต้องการของกิจการท่องเที่ยวภายในประเทศที่ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว และความหลงใหลส่วนตัวในการวาดภาพภูเขาฟูจิ ภาพชุดนี้และโดยเฉพาะภาพ “คลื่นยักษ์” และภาพ “ภูเขาฟูจิวันอากาศดี” เป็นภาพที่สร้างความมีชื่อเสียงให้แก่โฮะกุไซทั้งภายในและนอกประเทศ นักประวัติศาสตร์ริชาร์ด เลน สรุปรว่า “อันที่จริงแล้ว ถ้าจะให้เลือกงานชิ้นหนึ่งที่สร้างชื่อเสียงให้แก่โฮะกุไซทั้งในญี่ปุ่นและต่างประเทศแล้ว ก็เห็นจะเป็นงานชิ้นใหญ่ชุดนี้ โดยเฉพาะภาพ “คลื่นยักษ์” ที่เป็นภาพที่สร้างความประทับใจให้แก่โลกตะวันตก

ผลงานและอิทธิพล

โฮะกุไซเป็นจิตรกรอยู่เป็นเวลานานแต่งานชิ้นสำคัญๆ เขียนหลังจากที่อายุ 60 แล้ว งานที่มีชื่อเสียงที่สุดชุด “ทัศนียภาพ 36 มุมของภูเขาฟูจิ” เขียนระหว่าง ค.ศ. 1826 ถึง ค.ศ. 1833 ที่อันที่จริงแล้วมีด้วยกันทั้งหมด 46 ภาพ (10 ภาพเป็นภาพที่มาเขียนเพิ่มภายหลัง) งานเขียนภาพอุกิโยะของโฮะกุไซเปลี่ยนแปลงจากการเขียนภาพของสตรีในราชสำนักและนักแสดงที่เป็นที่นิยมกันในสมัยเอโดะ มาเป็นการเขียนที่กว้างขึ้นที่รวมภูมิทัศน์, ต้นไม้ และสัตว์เข้าไปด้วย

ทั้งการเลือก “ชื่อ” และการเขียนภาพภูเขาฟูจิมาจากความเชื่อทางศาสนา ชื่อโฮะกุไซที่แปลว่า “ห้องเขียนภาพเหนือ” ซึ่งเป็นคำย่อของ “Hokushinsai” (北辰際) หรือ “ห้องเขียนภาพดาวเหนือ” โฮะกุไซนับถือ Nichiren ซึ่งเป็นลัทธิหนึ่งของพุทธศาสนาที่เห็นว่าดาวเหนือเกี่ยวข้องกับ Myoken (妙見菩薩)

ภูเขาฟูจิตามธรรมเนียมแล้วมีความเชื่อมโยงกับความเป็นอมตะ ความเชื่อนี้ย้อนหลังไปถึงเรื่อง “ตำนานคนตัดไม้” (竹取物語?) ของคริสต์ศตวรรษที่ 10 ที่เล่ากันว่าเป็นที่พระเจ้าจักรพรรดินายาอายุวัฒน์จะไปไว้นบยอดเขา เชนริ สมิธอธิบายว่า “ฉะนั้นตั้งแต่โบราณกาลเป็นต้นมาภูเขาฟูจิจึงถือกันว่าเป็นแหล่งของความลับของความเป็นอมตะ ซึ่งเป็นหัวใจของความผูกพันอันล้ำลึกของโฮะกุไซกับภูเขา”

งานชิ้นใหญ่ที่สุดของโฮะกุไซคืองานเขียน “โฮะกุไซ มังงะ” (北斎漫画) ที่มีด้วยกันทั้งหมด 15 เล่มที่ประกอบด้วยภาพราว 4,000 ภาพ ที่ได้รับการตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1814 งานมังงะของโฮะกุไซมักจะเข้าใจผิดกันว่าเป็นที่มาของมังงะสมัยใหม่ แต่มังงะของโฮะกุไซเป็นภาพวาดชุดของสัตว์, คน, สิ่งของ หรืออื่นๆ ซึ่งต่างจากหนังสือคอมมิคที่เป็นเรื่องราว

ภาพยูเร (Yurei)

ที่มา : (<http://www.wikiart.org/en/katsushika-hokusai#supersized-mythological-painting-223663>) Accessed 10 March 2015

อิทธิพลทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม โสกะกุไซเป็นแรงบันดาลใจให้แก่งานรวมเรื่องสั้น “24 มุมของภูเขาฟูจิโดยโสกะกุไซ” ที่ได้รับรางวัลฮิวโกโดยนักเขียนนวนิยายเชิงวิทยาศาสตร์โรเจอร์ เซลาซนี ในเรื่องนี้ตัวละครของเรื่องเดินทางรอบบริเวณภูเขาฟูจิและทุกที่ที่หยุดเป็นที่เดียวกับที่โสกะกุไซเขียนภาพ

อิทธิพลของโสกะกุไซมีต่อจิตกรร่วมสมัยของยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่กำลังนิยมแนวเขียนใหม่ที่เรียกว่าอาร์ตนูโวหรือที่เรียกว่า “Jugendstil” ในเยอรมนีที่ได้รับอิทธิพลจากงานเขียนของโสกะกุไซและศิลปะญี่ปุ่นโดยทั่วไป และเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการศิลปะอิมเพรสชันนิสม์ ที่จะเห็นได้จากงานเขียนในหัวข้อที่คล้ายคลึงกันกับโสกะกุไซในงานเขียนของโคลด โมเนท์ และ ปีแยร์-ออกุสต์ เรอโนัวร์ นอกจากนั้นก็ยังจะเห็นได้ในงานเขียน “Peitschenhieb” ของแฮร์มัน โอบริสท์ ซึ่งเป็นแนวการเขียนใหม่ที่มีอิทธิพลโดยตรงจากงานเขียนของโสกะกุไซอย่างเห็นได้ชัด

ชนชั้นกับริสนิยมทางศิลปะ การกำเนิดของงานศิลปะอูคิโยเอะเป็นการเกิดที่น่าสนใจ เนื่องจากเป็นการเกิดขึ้น เองตามกลไกของสังคม มิใช่เกิดจากการนำเข้าทางศิลปะจีนจนฝังแน่นตกผลึกเป็นศิลปะญี่ปุ่น ในขณะที่สังคมชั้นกลางต่างชื่นชมกับงานศิลปะประเภทชนชั้นผู้ดีและชนชั้นผู้ดีกลับยังนิยมงานศิลปะประเภทเดิมอยู่ สภาพของสังคมเอโดะแม้การปกครองยังคงเป็นระบบโชกุนของชนชั้นสูง แต่ชนชั้นผู้ดีของทางราชสำนักที่เกี่ยวข้องก็ยังคงเป็นที่เคารพนับถือเช่นเดิม แต่ชนชั้นต่ำ ที่สุดนคือพ่อค้า กลับเป็นชนชั้นที่มีความสำคัญที่สุดเนื่องจากเป็นผู้ที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจ ซึ่งชนชั้นพ่อค้า

นั่นต่างชื่นชอบงานศิลปะอุคิโยะเอะ เนื่องจากเป็นงานศิลปะที่ดูแล้วเข้าใจง่าย ให้ความรู้สึกสดใสรื่น
 เรียงดังเช่น ภาพที่แสดงถึงงานรื่นเริงของเทศกาลรวมไปถึงเรื่องราวโลกีย์วิสัยอื่นๆ ตามสภาพของชีวิต
 ที่ถูกรอบอุกกำหนดไว้อย่างหนาแน่นโดยโชกุน จึงเปรียบเป็นการแสวงหาทางออกด้วยการใช้ชีวิตที่
 ล่องลอยในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ด้วยการไขว่คว้าหาความสุขใส่ตนเท่าที่พึงจะหาได้ อาจเป็นความ
 สบายตามธรรมชาติ พระอาทิตย์ขึ้นและตก ดอกซากุระบาน เสียงเพลงการตีม สুরาเมรัยที่ทำให้
 ชีวิตล่องลอยไป แม้เป็นเพียงแค่ช่วงขณะหนึ่งเท่านั้น อันเปรียบดั่งน้ำเต้าที่ล่องไปตามกระแสน้ำนั้น
 เอง

การแสวงหาความสุขของสามัญชนในสมัยเอโดะ สามัญชนต่างพากันแสวงหาความสุขจากวัตถุ
 ทั้งการบริโภคและอุปโภคสำหรับ ภรรยาและลูก พร้อมกับแสวงหาความสุขนอกบ้าน ในสมัยนั้น
 นับเป็นสังคมของบุรุษเพศ ตามสถิติแล้วได้ระบุว่าจำนวนประชากรที่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง
 ในกรุงเอโดะถึงสองเท่า ซึ่งพวกผู้ชายเหล่านี้ชื่นชอบในการแสวงหาความสุขสำราญนอกบ้าน
 โดยเฉพาะย่านโลกีย์ ซึ่งเป็นแหล่งบันเทิงที่เหล่าชามูโรสามารถตีมสุราได้ตามต้องการ ซึ่งเขาไม่
 สามารถหาจากแหล่งอื่นๆได้ ส่วนสามัญชนที่มีเงินก็สามารถซื้อความสุขได้จากนักร้อง เกอิชา สาวใน
 ร้านน้ำชา ซ่องโสเภณี และสถานที่แห่งนี้ยังเป็นการอวดโฉมการแต่งกายอันทันสมัยมาประชันกัน
 ดังนั้นศิลปะอุคิโยะเอะ จึงสอดคล้องกับสภาพสังคมญี่ปุ่นในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี

บทที่ 3

ปีศาจในภาพพิมพ์สมัยเอโดะ

การแบ่งประเภทของผีญี่ปุ่นโบราณมานั้นมี 3 ประเภท

1. โอบะเกะ Obage [お化け]

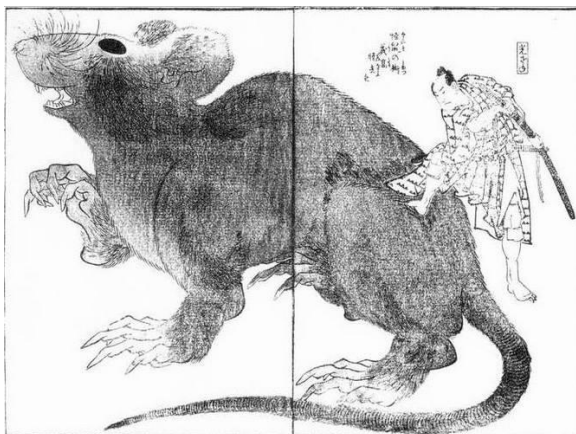
โอบะเกะนั้นแปลตรงตามความหมายแปลว่าผี ปกติจะอยู่ในรูปของกลุ่มไอหมอกประหลาดสีดำที่ล่องลอยไปตามท้องถนนยามค่ำคืน ซึ่งเมื่อโอบะเกะนั้นเข้าสิงสิ่งใดไม่ว่าคน สัตว์ สิ่งของ สิ่งเหล่านั้นก็จะกลายเป็นผีไปทันใด เช่น ถ้าโอบะเกะเข้าสิงร่มเก่าๆ ที่มีอายุกว่า 100 ปีแล้ว ร่มนั้นก็จะถูกกลุ่มไอปีศาจอาบมันจนกลายเป็นดวงตาใหญ่โตแสบเยิ้ม หรือที่คนโบราณเรียกว่าผีร่ม ส่วนเวลาปรากฏตัวของโอบะเกะนั้นส่วนมากจะเป็นตอนกลางคืน มันจะล่องลอยไปในท้องถนนยามค่ำคืนและพยายามหาร่างสิงสู่ของ วันดีคืนดีชาวบ้านมักจะมีคนวิ่งหนีไปมาตามท้องถนนนั่นก็คือที่สิงสู่ของวิญญาณร้ายเหล่านี้

2. โยวไต Youkai [妖怪]

โยวไตเป็นศัพท์ที่ใช้เรียกเหล่าบรรดาภูติ ผี ปีศาจ ปอบ เปรต และอสูรกายที่มีมาแต่ช้านาน ซึ่งแหล่งที่อยู่เดิมของเหล่าผีพวกนี้คือขุมนรกบ้าง สวรรค์บ้าง บนโลกมนุษย์บ้าง เวลาปรากฏตัวของเหล่าโยวไตนั้นจะเริ่มตั้งแต่ยามโพล้เพล้เป็นต้นไป เช่น ช่วงที่ใกล้ค่ำแล้วท้องฟ้าจะเป็นสีแดง ชาวบ้านมักจะพูดเสมอว่าเวลาช่วงนี้เป็นเวลาที่ผีปีศาจออกหากิน และมีธรรมเนียมจะไม่เดินทางไกลในช่วงนี้ เหล่าโยวไตนี้มีมากมายหลายชนิด มีบันทึกเรื่องราวพิสดารนี้อยู่ตามบันทึกญี่ปุ่น เหล่าโยวไตนั้นมีมากหลาย มีทั้งแบบน่าตลกขบขันไปจนถึงน่ากลัวจนขนหัวลุก

3. ยูเร Yurei [幽霊]

ยูเร เป็นวิญญาณคนที่ตายไปโดยไม่ทันได้ดับจิต หรือที่เรียกกันว่า ผีตายโหง ด้วยจิตคิดพยาบาทตั้งไฟสุ่มของดวงวิญญาณเหล่านี้ ทำให้ไม่สามารถไปผุดไปเกิดได้ มีตำนานวิญญาณของหญิงสาวที่ไหลขึ้นมาจากบ่อน้ำเก่าเล่าขานมากมาย สร้างความหวาดผวาไปทั่ว ยูเรนั้นมีอยู่ทั่วทุกแห่งไม่ว่าจะตามสนามรบเก่า ซึ่งยูเรเหล่านี้จะเป็นชายชาตินักรบที่ตายอย่างสมศักดิ์ศรี วันดีคืนดีชาวบ้านที่เดินทางผ่านสนามรบเก่าก็จะพบเห็นเหล่ากองทัพผีซามูไรพุ่งรบกกันอย่างไม่รู้แพ้รู้ชนะ ตามท้องถนนทั่วไปจะเป็น ยูเร ที่ตายในอุบัติเหตุทำนองเดียวกับผีตายโหง และเหล่าสัมภเวสีต่างที่ล่องลอยไปตามที่ต่างๆ รอวันผุดเกิด เวลาเหมาะสมที่ยูเร จะปรากฏตัวนั้นคือหลังเที่ยงคืนแต่ ยูเรบางคนก็สามารถปรากฏตัวลงๆได้ในเวลากลางวัน และยูเรส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิง เพราะผู้หญิงมีแรงอาฆาตพยาบาทที่น่ากลัว

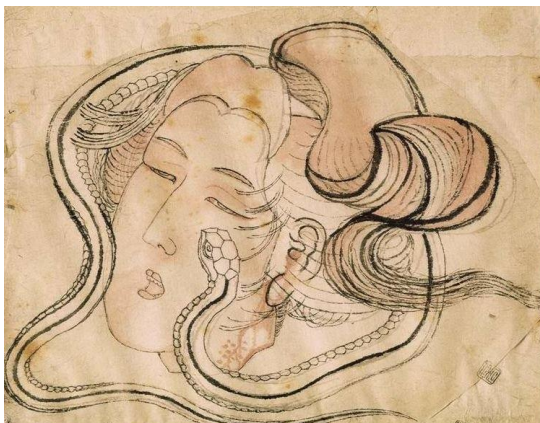
ภาพ A monster rat from the Raigo Ajari Kaisoden

(<http://www.wikiart.org/en/katsushika-hokusai#supersized-ukiyo-e-222143>)

Accessed 26 March 2015

A monster rat from the Raigo Ajari Kaisoden หรือ ปีศาจหนูยักษ์ ด้วยความตัวใหญ่โตของมันใหญ่กว่าหนูธรรมดามาก ปีศาจตนนี้เป็นปีศาจหนูที่มาจากหนูธรรมดา แต่พออายุถึง 100 ปีก็จะมีพลังของภูตกลายเป็นปีศาจหนูยักษ์ หนูยักษ์รักแมวและเป็นมิตรกับแมว ต่างจากหนูในความเป็นจริง เล่ากันว่ามันจะคอยเลี้ยงลูกแมวที่กำลังกำพร้าโดยนำอาหารมาให้และให้นมด้วย ซึ่งดูแล้วผิดธรรมชาติ เป็นไปได้ว่ามันตัวใหญ่ขึ้นเลยไม่กลัวแมว และกลับมีความเอ็นดูและรักแมว แต่บางที่ก็ว่ามันกินแมวเป็นอาหาร ซึ่งอันนี้ก็มีความเป็นไปได้เพราะหนูก็เคยถูกแมวไล่กินเป็นวิสัยทางธรรมชาติ ไม่ผิดที่มันจะทำเช่นนั้น เคยมีผู้พบเห็นในเอโตะ และมันเกลียดการถูกคนพบเห็น เพราะมันอาจกลัวการถูกฆ่าไม่ก็การถูกจับตัวไปทรมาน เพราะมันเป็นปีศาจหนูยักษ์ซึ่งใครเห็นแล้วย่อมกลัวและทำร้ายมันเพราะไม่รู้ว่ามันจะมาดีหรือมาร้าย และเป็นวิสัยของมนุษย์ที่ย่อมทำทุกอย่างเพื่อให้ตนเองรอดจากสิ่งที่ตนเองคิดว่าเป็นอันตราย

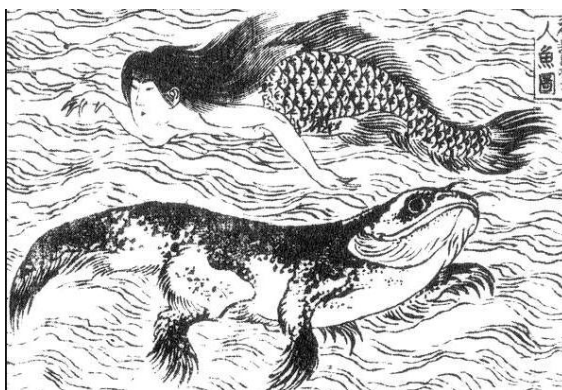
จากภาพ A monster rat from the Raigo Ajari Kaisoden นั้นเป็นการวาดภาพแบบขาวดำ เน้นการลงเส้นแบบแรเงา ให้ดูดุตัน การลงน้ำหนักแรเงานั้นยิ่งทำให้ปีศาจหนูยักษ์ดูสมจริงมากขึ้น

ภาพ Head of the snake woman

(<http://www.wikiart.org/en/katsushika-hokusai#supersized-mythological-painting-222203>) Accessed 13 April 2015

จากภาพจะเห็นว่า โยะกุไซใช้การตัดเส้นเข้มให้กับตัวงูให้ภาพนี้ดูเด่นชัดขึ้น โดยองค์ประกอบตรงกลางนั้นเป็นผู้หญิงแต่เส้นของการวาดและตัดเส้นจะดูบางกว่า อาจจะเพราะต้องการจะเน้นให้เห็นถึงความผิดแปลกของธรรมชาติที่ตัวเป็นงูและศีรษะเป็นมนุษย์ และการใช้สีที่ดูกลืนไปกับกระดาษ เพื่อให้มองเห็นถึงความอ่อนโยนบนใบหน้าหญิงสาว

ภาพ Ningyo

(<http://www.wikiart.org/en/katsushika-hokusai#supersized-mythological-painting-222257>) Accessed 25 April 2015

Ningyo ส่วนหนึ่งเป็นปลาส่วนหนึ่งเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นหนึ่งในสิ่งมีชีวิตของมนุษย์ในญี่ปุ่นชาวบ้าน ทุกคนที่กินมันจะมีอายุที่ยืนยาวอย่างน่าทึ่ง อย่างไรก็ตามการจับ Ningyo เชื่อว่าจะนำความโชคร้ายและพายุมาให้ ดังนั้นชาวประมงที่จับสัตว์เหล่านี้ก็บอกว่าจะโยนพวกเขากลับไปทะเล

ภาพ Multi-eyed Oni

(<http://www.wikiart.org/en/katsushika-hokusai#supersized-mythological-painting-222252>)

Accessed 24 April 2015

ภาพ Oni pelted by beans

(<http://www.wikiart.org/en/katsushika-hokusai#supersized-mythological-painting-223535>)

Accessed 24 April 2015

ภาพ Rokurokubi

(<http://www.wikiart.org/en/katsushika-hokusai#supersized-mythological-painting-223557>)

Accessed 25 April 2015

สาวคอยาว เป็นเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับ มนุษย์ที่ยังมีชีวิตอยู่ แต่ต้องคำสาป เมื่อตกกลางคืนจะยืดคอกออกไปได้ยาวมาก มักจะเป็นเฉพาะในผู้หญิง มีพฤติกรรมที่จะเป็นอันตรายต่อมนุษย์ สาวคอยาวจะดูพลังของเหยื่อที่เป็นทั้งคนและสัตว์ และจะใช้ลิ้นเลียเพื่อดับไฟตะเกียง ซึ่งสาวคอยาวนั้นมักจะเป็นผู้หญิงที่ต้องพบกับรักที่ผิดหวัง เพราะเมื่อสามีมาพบว่าภรรยาตนเป็นสาวคอยาว มักจะหนีไปด้วยความหวาดกลัว

ส่วนมากสาวคอยาวมักจะแฝงตัวอยู่กับคนธรรมดาได้ แต่ต้องทุกข์ทรมานกับการพยายามซ่อนร่างจริงของตัวเอง ถึงแม้ว่าสาวคอยาวพยายามปิดบังร่างจริง แต่ความเป็นผีทำให้มีความรู้สึกที่จำเป็นจะต้อง แสดงร่างคอยาวออกมาเสมอๆ สาวคอยาวจึงมักจะแสดงร่างจริงออกมาต่อหน้าพวกซี้เมา หรือเมื่อเจอคนนิสัยไม่ดี

สาวคอยาวไม่มีนิสัยชอบหลอกคนเหมือนผีร้ายอื่นๆ เพราะยังมีความเป็นมนุษย์อยู่มาก ทั้งยังคิดว่าตัวเองสามารถใช้ชีวิตอย่างมนุษย์ปกติได้ บางครั้งอาการคอยาวจึงออกมาตอนหลับเท่านั้น เมื่อตื่นขึ้นมาก็รู้สึกที่ตัวเองปวดคอ

ภาพ Vengeful ghost that manifests in physical

(<http://www.wikiart.org/en/katsushika-hokusai#supersized-mythological-painting-223642>)

Accessed 26 April 2015

ภาพ Kappa

(<http://www.wikiart.org/en/katsushika-hokusai#supersized-mythological-painting-222219>) Accessed 25 April 2015

กัปปะ เป็นผีญี่ปุ่น จัดอยู่ในจำพวกพรายน้ำ กัปปะมีรูปร่างลักษณะแตกต่างกันไปตามแต่ละความเชื่อ แต่โดยรวมแล้วกัปปะจะเป็นส่วนผสมของสัตว์น้ำหลายๆชนิด มีความเชื่อว่างัปปะมีผิวหนังสีเขียวหรือสีน้ำตาลกระดำกระด่าง มีเมือก ลื่นคล้ายสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ มีเกล็ดหุ้มลำตัวเหมือนปลา และที่หลังมีกระดองเต่า นิ้วของกัปปะมีลักษณะคล้ายกบคือ มีพังผืดเชื่อมต่อกันเพื่อใช้ในการว่ายน้ำ

ใบหน้าและปากของกัปเปะแหลมยาว บนกลางศีรษะจะแบนราบเหมือนจานไม่มีเส้นขนหรือผม แขนขาของกัปเปะยาวและยืดหยุ่นได้ เป็นปีศาจที่อาศัยอยู่ตามหนองน้ำหรือแหล่งน้ำต่างๆ ถึงแม้ว่ากัปเปะจะมีรูปร่างพอกับเด็ก แต่ก็เป็ผีที่เอาชนะได้ยาก เพราะมีพลังกำลังมาก แต่เมื่อกัปเปะขึ้นจากน้ำจะหมดฤทธิ์

ภาพ Tengu

(<http://www.wikiart.org/en/katsushika-hokusai#supersized-mythological-painting-222176>) Accessed 27 March 2015

ภาพ Tengu

(<http://www.wikiart.org/en/katsushika-hokusai#supersized-mythological-painting-223602>) Accessed 27 March 2015

เท็งงุ เป็นความเชื่อเรื่องนกสามขาที่มีอยู่ทั้งในแถบญี่ปุ่นและเกาหลี โดยทางญี่ปุ่นเชื่อว่าเท็งงุ มีภาพลักษณ์ของปีศาจร้าย และมักจะสร้างพายุเข้าโจมตีผู้คนเสมอๆ ซึ่งประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ถูกพายุถล่มบ่อยครั้ง บางความเชื่อนั้นเชื่อว่าเท็งงุไม่ได้เป็นผีร้าย ทั้งยังเป็นปีศาจที่รักสงบและสุภาพ แต่การกระทำร้ายๆนั้น เป็นเพราะเท็งงุต้องทำตามคำสั่งของไต่เทนกุซึ่งเป็นเจ้านาย

ตำนานเท็งงุ

ตำนานที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับเท็งงุ คือ เรื่องราวของ มินะโมะโตะ โนะ โยชิชิเนะ (Minamoto no Yoshitsune) ซึ่งเดิมชื่อว่าอุชิวากะมารุ เป็นลูกชายของ โยริโทโมะซึ่งเป็นเจ้าเมืองที่ถูกลอบสังหาร แต่อุชิวากะมารุได้รับการไว้ชีวิต อุชิวากะมารุจึงออกบวช และเร่ร่อนอยู่ในวัดแถบหุบเขาคุรามะ มีอยู่วันหนึ่ง อุชิวากะมารุได้ไปพบกับเท็งงุเข้า เท็งงุรู้สึกถูกชะตากับอุชิวากะมารุ จึงสอนเพลงดาบให้ จนอุชิวากะมารุเป็นนักดาบที่เก่งกาจ และสามารถรวบรวมกองกำลัง ซึ่งอำนาจกลับคืนมาได้เป็นผลสำเร็จ และได้เป็น มินาโมโตะ โนะ โยชิชิเนะ ในภาพยนตร์เรื่อง จูมง นกสามขาเป็นสัญลักษณ์ของจูมง และเนื่องจากว่านกสามขา กับเท็งงุมีลักษณะที่คล้ายกัน ซึ่งภาพลักษณ์ของเท็งงุไม่ค่อยดีนัก ทำให้ธิดาเทพของมีอินที่มองเห็นการมาของนกสามขาทำนายผิดพลาดไป คิดว่าจูมงจะเป็นกาลกิณีกับแคว้นพวยอ ต้องหาทางกำจัดเสีย ซึ่งธิดาเทพลืมนึกไปว่าเท็งงุยังมีนิสัยชอบช่วยเหลือผู้กล้า ที่ลุกขึ้นต่อสู้กับผู้นำทรราชย์ ภายหลังจากธิดาเทพของมีอิน จึงนับถือเท็งงุเป็นเทพคุ้มครอง

นกสามขาที่มีลักษณะคล้ายกับเท็งงุก็คืออีกาสามขา ยะตะกะระสุ (八咫鳥) ซึ่งเป็นนกประจำตัวของเทพีสุริยาอะมะเตะระสุและเป็นสัญลักษณ์ของสมาคมฟุตบอลญี่ปุ่นในปัจจุบัน

ลักษณะของการวาดภาพเท็งงุ เป็นการใส่คู่สีดำและเทาหันมาลงรายละเอียดในภาพเป็นส่วนใหญ่ ตัดเส้นด้วยเส้นที่ค่อนข้างหนาเพื่อให้ภาพออกมาดูมีมิติที่สมจริงยิ่งขึ้น ฉากที่ใช้ก็จะเป็นพื้นที่โล่งๆเพื่อให้ภาพที่ตั้งเป็นองค์ประกอบหลักตรงกลางเด่นชัดขึ้น

ภาพ Sara-yashiki

(<http://www.wikiart.org/en/katsushika-hokusai#supersized-mythological-painting-222147>) Accessed 21 March 2015

ผิตนนี้เป็นหญิงสาวคนใช้ที่ถูกเจ้านายฆ่าตาย และโยนลงในบ่อน้ำเนื่องจากทำงานที่ล้ำค่าแตก มีควันที่ออกจากปากแสดงให้เห็นว่าภาพนี้วาดในช่วงฤดูหนาวที่มีอากาศหนาวเย็น และฉากหลังที่เป็นเวลากลางคืน ทำให้เห็นว่าผิตนนี้จะออกมาเฉพาะเวลาค่ำเท่านั้น ส่วนศีรษะยังคงเป็นเหมือนตอนที่เธอยังมีชีวิตอยู่ เป็นหญิงสาวที่มีผมยาวสีดำข่มคดไปตามลำตัว ตั้งแต่ส่วนคอลงมาจนถึงลำตัวเป็นงานที่เธอได้เคยล้างทำความสะอาดให้กับเจ้านาย ลำตัวของเธอนั้นไหลออกมาจากบ่อน้ำที่ทำด้วยไม้ ที่ที่เธอถูกฆ่าและจับโยนลงไป ช่างๆบ่อน้ำประดับด้วยใบเมเปิ้ลไม่ให้ภาพดูโล่งจนเกินไป ทำให้ภาพดูมีพลังเหมือนมีวิญญาณอยู่ในภาพจริงๆ

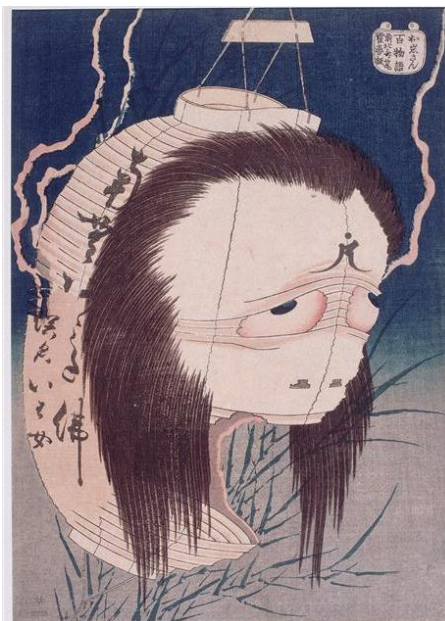
ภาพ Dragon

(<http://www.wikiart.org/en/katsushika-hokusai#supersized-mythological-painting-222175>) Accessed 10 April 2015

ภาพ Dragon

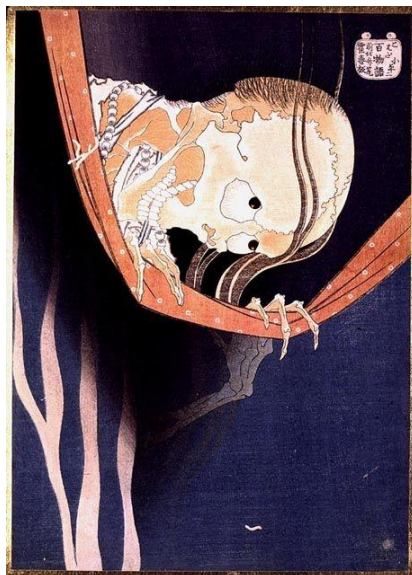
(<http://www.wikiart.org/en/katsushika-hokusai#supersized-mythological-painting-222174>) Accessed 7 April 2015

ภาพ The Ghost of O-Iwa

ที่มา : (<http://www.wikiart.org/en/katsushika-hokusai#supersized-mythological-painting-223626>) Accessed 15 April 2015

เป็นเรื่องผีที่รู้จักกันแพร่หลายในญี่ปุ่นจากบทละครเรื่อง โทโคตัน โยชิยะ โคตัน 「**とかいだん よつや かいだん**」 หรือ เรื่องผีในโยชิยะ ซึ่งเขียนโดย ชิรุยะนมโบกุ โดยเรื่องมีอยู่ว่า นายผู้หนึ่งนามว่า อีเอมอนนั้นมีภรรยาที่หน้าตาอัปลักษณ์แต่เกิดในตระกูลที่ร่ำรวย เขาแต่งงานกับเธอเมื่อน้ำตาเธอจะอัปลักษณ์เพื่อหวังทรัพย์สมบัติโดยการวางแผนฆ่า เขาให้เธอแบกตะกร้าบรรทุกถั่วเขียวไปยังแม่น้ำแม่จะสงสัยแต่เธอก็ทำตาม และแล้วเธอก็ถูกผลักตกแม่น้ำ ถั่วเขียวอุ้มน้ำค่อยๆจูดเธอลงสู่ก้นแม่น้ำและตายในที่สุด จากนั้นอีเอมอนก็แต่งงานกับผู้หญิงคนใหม่และมีลูกสาวด้วยกัน 1 คนแล้วเรื่องราวของขวัญก็ได้เริ่มต้นขึ้น ในคืนที่เงียบสงบขณะที่อีเอมอนกำลังนั่งทอดอารมณ์ที่ระเบียงด้วยชีวิตที่มีความสุขทั้งการเงินและครอบครัวแต่แล้วใบหน้าของอดีตภรรยาก็ปรากฏขึ้นที่โคมไฟซึ่งแขวนอยู่ อีเอมอนตกใจมากจึงเข้าไปคว้าดาบออกมาฟัน โคมไฟขาดออกแล้วกลายเป็นปาก มันพูดจาอาฆาตว่า “หายนะจะเกิดกับครอบครัวของอีเอมอน” ด้วยความแค้นของวิญญาณโออิวะ จากนั้นมาบ้านของอีเอมอนก็ถูกหลอกหลอนจากวิญญาณของโออิวะอยู่เนืองๆ ลูกสาวก็ล้มป่วย ภรรยาก็เสียชีวิต เขาไม่มีความสุขเลยตลอดชีวิตที่เหลืออยู่จนต้อง “ฆ่าตัวตาย” ในที่สุด เรื่องเล่าก็เปลี่ยนแปลงเนื้อหาไปหลายรูปแบบแต่ก็ยังคงเรื่องของความแค้นที่โออิวะถูกสามีหักหลังและปลิดชีพตนเองไว้

ภาพผีโคเฮจิ The Ghost Kohada Koheiji, Katsushika Hokusai (1760-1849)

(<http://www.wikiart.org/en/katsushika-hokusai#supersized-mythological-painting-223628>) Accessed 16 April 2015

ภาพ The Ghost Kohada Koheiji, Katsushika Hokusai (1760-1849)

(<http://kaidankai11.rssing.com/chan-10729272/latest.php>) Accessed 21 April 2015

ภาพ The Ghost Kohada Koheiji, Katsushika Hokusai (1760-1849)

(<http://kaidankai11.rssing.com/chan-10729272/latest.php>)

Accessed 23 April 2015

ภาพผี โคเฮจิ(Koheiji) เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เมื่อ Koheiji ถูกฆ่าตายโดยภรรยา และซู้ของเธอ เพื่อเป็นการแก้แค้นเขาจึงกลับมาหลอกหลอนทั้งคู่ ภาพนี้เป็นฉากตอนที่ภรรยา และซู้อยู่บนเตียงด้วยกันภายในมุ้ง

ภาพ Laughing Demon

(<http://www.wikiart.org/en/katsushika-hokusai#supersized-mythological-painting-222228>) Accessed 22 April 2015

ในสมัยเอโดะมีหญิงสาวคนหนึ่งที่มีมักจะคอยสร้างเสียงหัวเราะให้คนรอบข้าง เธอมีความสุขที่ทำให้คนอื่นๆ หัวเราะ เมื่อเธอตายไปเธอก็กลายเป็นผีเพื่อสร้างเสียงหัวเราะให้กับคนที่กำลังทุกข์ เป็นการให้กำลังใจบางครั้งเธอจะปรากฏตัวในสภาพของผีที่มีหัวโตผิดปกติและมีลำตัวลีบ ในยามค่ำคืนผู้คนที่เดินในทางเปลี่ยวจะเห็นสาวร่างมืมาพร้อมกับเสียงหัวเราะที่ตั้งก้องกังวานไปทั่วทำให้คนตกใจกลัวไม่ว่าจะพยายามหนีไปทางไหนเสียงนั้นก็ติดตามเข้ามาใกล้หนียังไงก็หนีไม่พ้น

จากรูปภาพทั้งหมดในข้างต้นนี้นั้น สามารถบอกได้ว่าคัทสึชิเกะ โอะกุไซ มีความสามารถในการวาดรูปเสมือนจริงได้ดีมาก ผลงานการวาดรูปของโอะกุไซมีเอกลักษณ์เฉพาะที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในงานศิลปะปัจจุบัน เทคนิคการลงสีที่สลับแต่ราบเรียบ ยิ่งทำให้ภาพแต่ละภาพของเขาดูมีชีวิตขึ้นมาจริงๆ การตัดเส้นหนักเบาเพื่อให้อาภาพเกิดความสมจริงมากยิ่งขึ้น การเล่นสีในภาพพิมพ์ให้ดูน่าชมมองสบายตา และฉากที่ใช้ในการวาดภาพพิมพ์นั้นส่วนใหญ่ถ้าจะเน้นให้ฉากข้างหลังเป็นฉากโล่งๆหรือลงสีวรรณะเย็นให้ภาพดูสบายตาแต่นั่นองค์ประกอบที่เป็นรูปภาพให้เด่นชัดขึ้น เรื่องเล่าปีศาจส่วนใหญ่โอะกุไซจะแต่งจากเค้าโครงเรื่องจริงเพื่อให้อาภาพเกิดความน่ากลัวมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ คัทสึชิเกะ โอะกุไซยังเป็นศิลปินต้นแบบคนแรกๆที่สร้างภาพผี ปีศาจขึ้นมาในแบบฉบับของเขาเอง และภายหลังได้มีศิลปินชาวตะวันตกนำไปดัดแปลงกับงานศิลปะอื่นๆ

บทที่ 4

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยพบว่า การศึกษาเกี่ยวกับภาพพิมพ์ปีศาจในสมัยเอโดะแต่ละภาพของ คัทสึชิ กะ โอะกุไซ ไม่เพียงแต่มองแล้วจะสามารถเข้าใจถึงเรื่องราวได้ทันที แต่ยังส่งผลให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ ที่ทำให้ ศิลปินอิมเพลชันนิสต์ได้เกิดแรงกระตุ้นในการสร้างสรรค์งานใหม่ๆ ขึ้น 3 สิ่งสำคัญที่ประกอบกันขึ้น ซึ่งมีเรื่องราวที่เกี่ยวกับสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติ เทพเจ้าและมนุษย์

ภาพพิมพ์ปีศาจผลงานของโอะกุไซนั้น เรียกได้ว่าเป็นศิลปะที่เหมือนจริง (Realistic) คือเป็นศิลปะที่ไม่ซับซ้อน ในแต่ละภาพมีเนื้อหาสาระที่ปรากฏเด่นชัด นอกจากนี้โอะกุไซยังได้นำเทคนิคหลักการมองภาพแบบเสมือนจริง (Perspective) ของทางตะวันตกมาใช้ดัดแปลงให้อยู่ในรูปแบบสไตล์ญี่ปุ่น ซึ่งทำให้ภาพดูมีมิติและสวยงามมากยิ่งขึ้นโดยผ่านเทคนิคการไล่สีจากเข้มไปอ่อน

ลักษณะการลงสีของโอะกุไซนั้นจะมีการใช้สีที่แบนราบและสดใสมากที่สุด เพื่อให้ภาพมีความสวยงาม ดูสดสมจริงที่เรียกการใช้สีที่แบนราบในที่นี้หมายถึง ไม่มีการผสมให้เกิดแสงและเงาเพื่อเพิ่มความสมจริงของภาพ หากต้องการเพิ่มสีก็จะเพิ่มจำนวนแม่พิมพ์ไม่ตามสี ลักษณะสำคัญอีกอย่างหนึ่งของเทคนิคการวาดภาพของโอะกุไซนั้นคือการตัดเส้นโดยใช้สีดำ ซึ่งการตัดเส้นทำให้มีเพียงสีพื้นและเส้นดำในการบอกตำแหน่งต่างๆ เช่น ตา จมูก ลายผ้า การทำเช่นนี้ทำให้ภาพพิมพ์ปีศาจดูเด่นชัดขึ้น ดูไม่รกแต่สะอาดตา และสีที่ใช้ทำให้ดูราบเรียบยิ่งขึ้น การวางสีใกล้ชิดกันของวัตถุในภาพเพื่อเป็นการเน้นสีของวัตถุและเพิ่มความเด่นชัดให้กับภาพ จึงพบว่าภาพพิมพ์ปีศาจของโอะกุไซนั้น นิยมใช้สีคู่ตรงข้ามกันระหว่างตัววัตถุและสีพื้น นอกจากนี้ยังมีเทคนิคการแรเงาเกิดขึ้น เพื่อให้ภาพดูมีมิติและมีความเหมือนจริงมากยิ่งขึ้น ในบางภาพนั้นจะมีการใช้สีที่กลมกลืนกัน เพื่อทำให้เกิดการผสมผสานสีที่สวยงามและน่าชวนดูยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการอ้างอิงส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษเกือบทั้งหมดทำให้ยากแก่การอ่านและการทำความเข้าใจเล็กน้อย อีกทั้งข้อมูลของภาพที่ผู้ศึกษาต้องการศึกษานั้นไม่ได้มีข้อมูลอยู่ในหนังสือมากนัก จะมีอยู่บนสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นส่วนใหญ่ ข้อมูลค่อนข้างกระจายไม่เป็นหมวดหมู่ ทำให้ยากแก่การรวบรวมข้อมูล และข้อมูลที่ได้นั้นจะมีปัญหาในเรื่องของการบิดเบือนไปของสีภาพ และขนาดความคมชัดของรูปภาพในแต่ละรูป อาจทำให้สับสนได้ว่าจะใช้ข้อมูลอันไหน ผู้วิจัยเห็นว่าข้อมูลต่างๆ ในวิจัยเล่มนี้สามารถใช้อย่างไรก็ได้ ถ้าหากมีบุคคลอื่นที่รู้สึกสนใจจะศึกษาหรือค้นคว้าต่อเกี่ยวกับภาพพิมพ์ในรูปแบบต่างๆ ในสมัยเอโดะ หรือจากจากศิลปินท่านอื่นๆ ได้ไม่มากนัก

บรรณานุกรม

บทความจากหนังสือ

กำจร สุนพงษ์ศรี. **ประวัติศาสตร์ศิลปะญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

ชัยยศ อิชฎิวรรพันธ์. **คัทซึชิคะ โอะคุไซ**. กรุงเทพฯ : สารคดีภาพ, 2552.

วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. **ศิลปะนิยม 1**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

สุภัทรดิศ ดิศกุล. **ศิลปะจีนและญี่ปุ่น**. 2507.

Chanhu Kwon. **ผีญี่ปุ่น ชุด เรื่องผีๆ รอบโลก**. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2557.

Hiroshi Kitagawa and Bruce T, Tsuchida. **The tale of the Heike : or, Heike Monogatari**. (Tokyo : University of Tokyo Press, 2518.

Kaidan: Traditional Japanese Ghost Tales and Japanese Horror Film. **Otaku Magazine, volume 4**. 2551.

Michael Dylan Foster. **Pandemonium and Parade: Japanese Monsters and the Culture of Yokai**. California : University of California Press, 2551.

Shigeru Mizuki. **ตำนานปีศาจญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ : เศรษฐกิจประเทศไทย, 2557.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

หอมรดกไทย. **ลัทธิชินโต**. [Online]. Accessed 19 October 2014. Available from

<http://heritage.mod.go.th/nation/neighbour/japan2.htm>

พิชญานิน. **ตำนานผีญี่ปุ่น**. [Online]. accessed Accessed 20 April 2015. Available from

<https://katlovmecy.wordpress.com/2014/03/06>

Banksotocreeks. **Hokusai's Gods, Ghosts & Monsters**. [Online]. Accessed 23 March 2015. Available from

<https://www.pinterest.com/banksothecreeks/hokusais-gods-ghosts-monsters/>
Ceylon, **ประเภทของวิญญาณ**. [Online]. Accessed 9 November 2014. Available from

<http://writer.dek-d.com/chrome-dokuro/story/viewlongc.php?id=656437#>

Facsimile. **Hokusai's GHOST TALES**. (Hyaku-monogatari). [Online]. Accessed 23 April 2015. Available from

http://www.degener.com/A_1945.htm

Kanjiz. **ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ยุคเอโดะ**. [Online]. Accessed 10 November 2014. Available from

<http://kanjiz.exteen.com/20081008/entry-2>

Nipponnotsubo. **ผีญี่ปุ่น วิญญาณกับภูตผี**. [Online], Accessed 12 November 2014. Available from

<http://www.nipponnotsubo.com/culture/culture/01112obake/0111226cul-obake.html>

Nipponnotsubo. **Ukiyoe**. [Online]. Accessed 13 April 2015. Available from

<http://www.nipponnotsubo.com/culture/culture/01112ukiyoe/0111231cul-ukiyoe.html>

Richard Lane. **Hokusai's Ghost tales**. [Online]. Accessed 12 March 2015. Available from

http://www.degener.com/A_1945.htm

Sirivinit. **คัทซึชิคะ โอะซะคุไซ**. [Online], accessed 1 December 2014. Available from

<http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=vinitsiri&month=05-2010>

The ghost of Oiwa Katsushika Hokusai 1831. [Online]. Accessed 26 April 2015.

Available from

<http://www.wikiart.org/nl/tag/spirits-and-ghosts>

Wikiart. Katsushika Hokusai. [Online]. Accessed 13 April 2015. Available from

<http://www.wikiart.org/en/katsushika-hokusai/a-woman-ghost-appeared-from-a-well>

Zack Davisson. **Hokusai Manga Yurei.** [Online]. Accessed 6 April 2015. Available from

<http://hyakumonogatari.com/2011/10/14/more-hokusai-manga-yurei/>

Zack Davisson. **The Kabuki Ghost of Kohada Koheiji.** [Online]. Accessed 6 April 2015.

Available from <http://hyakumonogatari.com/2014/06/02/the-kabuki-ghost-of-kohada-koheiji>

Zack Davisson. **Yurei: The Japanese Ghost.** [Online]. Accessed 6 April 2015.

Available from

<http://hyakumonogatari.com/category/yurei-stories/>